

**PROFESSIONELE BACHELOR IN HET ONDERWIJS
KLEUTERONDERWIJS**

Zelfstandig Project

Het kind achter het label

Voorwoord

Ik heb gedurende deze opleiding veel geleerd. Niet enkel qua leerstof maar ook op persoonlijk gebied. Zo heb ik geleerd mijn grenzen te verleggen en niet zomaar op te geven. Het was niet altijd gemakkelijk, maar met doorzettingsvermogen en de steun van familie en vrienden is het me toch gelukt.

Daarom wil ik graag via deze weg enkele personen bedanken die me geholpen hebben bij het realiseren van mijn zelfstandig project. Eerst en vooral wil ik de lectoren bedanken voor de steun die ze me gedurende de opleiding geboden hebben. In het bijzonder mijn lector An Hendriks voor het promoten van dit zelfstandig project. Bedankt voor uw tijd, adviezen en moeite die u aan mij heeft besteed. Zonder uw hulp was dit zelfstandig project nooit zo vlot verlopen.

Ook wil ik mijn stagementor Ellen Schiepers bedanken voor de ondersteuning bij dit praktijkonderzoek. Dankzij haar heb ik mijn zelfstandig project in de praktijk kunnen uitvoeren.

Tot slot wil ik mijn ouders bedanken. Zij hebben mij onvoorwaardelijk gesteund en hebben mij de kans gegeven om deze studie te voltooien om zo voort te bouwen aan mijn toekomst. Dank jullie wel allemaal. Jullie vertrouwen en geloof in mij hebben mij gebracht tot waar ik nu ben.

Inhoud

1. Inleiding.....	6
1.1 Probleemstelling.....	6
1.1.1 Luik 1: M-decreet	6
1.1.2 Luik 2: Handelingsgericht werken met een kleuter	6
1.2 Onderzoeksdoel	7
1.3 Onderzoeksvraag	7
1.1.3 Luik 1: M-decreet	7
1.1.4 Luik 2: Handelingsgericht werken met een kleuter	7
2.1 Inleiding.....	8
2.2 Wat is het M-decreet?.....	8
2.2.1 Wettelijk kader rond het M-decreet	8
2.2.2 Krachtlijnen van het M- decreet	9
2.3 Het zorgcontinuüm	11
2.4 Resultaten afgenomen vragenlijst.....	12
3. Luik 2: Aan de slag in de praktijk	17
3.1 Inleiding.....	17
3.1.1 Algemene beginsituatie van de klas.....	17
3.1.2 Werken op 2 sporen: HGW met B en positief klasklimaat	18
3.2 Handelingsgericht werken met B	19
3.2.1 Observeren.....	19
3.2.2 Signaleren	19
3.2.3 Analyseren	20
3.2.4 Handelen.....	22
3.2.4.1 Interventieformulieren	23
3.2.5 Evalueren	37
3.3 Werken aan een positief pedagogisch klasklimaat.....	38
3.1.1 Aandacht voor je eigen houding als leerkracht.....	38

3.3.2	Veiligheid bieden	41
3.3.2.1	Dagelijkse structuur	41
3.3.2.2	Prikkelarm hoekje	41
3.3.2.3	Praatronde.....	42
3.3.3	Succeservaringen creëren	42
3.3.3.1	Vertrekken van meervoudige intelligentie (Gardner, Wikipedia, 1983)	42
3.3.3.2	Leerstof op maat.....	43
3.3.4	Plezier in de klas	43
3.3.4.1	Klaspop Rikki.....	43
3.3.4.2	Muzische activiteiten	43
3.3.5	Sociale relaties stimuleren.....	44
3.3.5.1	Samenwerkingsspelletjes	45
3.3.5.2	Contactspelletjes	45
3.3.5.3	Open staan voor diversiteit in de klas	45
3.3.6	Open communicatie stimuleren	46
3.3.6.1	Overlopen van de dag	46
3.3.6.2	Regels en afspraken.....	46
3.3.6.3	Praten over gevoelens.....	46
3.3.7	Integratie van positieve waarden en normen	47
3.3.7.1	Beloningssysteem	47
3.3.7.2	De Axenroos (Hanouille:, 2007).....	48
3.3.7.3	Complimentenronde	48
4.	Eindconclusie	49
5.	Literatuur	51
6.	Bijlagen	52
6.1	Observatielijst: Procesgericht kindvolgsysteem	52
6.2	Observatielijst: Marc Boone.....	62
6.3	Observatiemethode: De turflijst oktober.....	64

6.4	Observatiemethode: De turflijst mei.....	65
6.5	Observatiemethode: De tijdsteekproef oktober.....	66
6.6	Observatiemethode: De tijdsteekproef mei.....	67
6.7	Observatiemethode: De ABC analyse oktober	68
6.8	Observatiemethode: De ABC analyse mei	69
6.9	Observatieformulier: Welbevinden oktober	70
6.10	Observatieformulier: Welbevinden februari.....	71
6.11	Observatieformulier: Welbevinden mei	72

1. Inleiding

Mijn onderzoek is opgesplitst in twee luiken. Enerzijds ga ik na wat leerkrachten vinden van de invoering van het M-decreet in het onderwijs. (luik 1) Anderzijds begeleid ik tijdens mijn stage op vraag van mijn klasmentor een jongen met sociaal-emotionele problemen. (luik 2) Hieronder kader ik deze twee topics in een groter geheel en kunt u lezen op welke manier ik hiermee aan de slag ben gegaan aan de hand van een praktijkonderzoek.

1.1 Probleemstelling

1.1.1 Luik 1: M-decreet

Op 1 september 2015 startte het eerste schooljaar waarop het M-decreet van toepassing is. 'M' staat voor maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Eén van de krachtlijnen van het decreet luidt 'Eerst gewoon dan buitengewoon'. Het onderwijs wil zo inclusief werken en meer kinderen met een beperking in het reguliere onderwijs houden. Tijdens deze invoering startte er ongeveer 15.000 van de circa 65.000 leerlingen met een beperking in het reguliere onderwijs. (CD&V, 2015) Sinds de goedkeuring van het M-decreet zien we voor het eerst een daling van het aantal leerlingen in het buitengewoon onderwijs. (Crevits, 2015) In eerste instantie in het basisonderwijs, maar de verwachting is dat dit zich de volgende jaren doorzet in het secundair onderwijs. (CD&V, 2015) Met het M-decreet zullen minder kinderen overstappen van het reguliere onderwijs naar het buitengewoon onderwijs. Dit betekent dat de leerkrachten in het reguliere onderwijs een enorme 'mindshift' dienen te maken. Ze zullen uit hun comfortzone moeten treden. De vertrouwde methodes die gebruikt worden, kunnen niet altijd meer worden toegepast. Scholen worden verplicht om de verschillende niveaus van het zorgcontinuüm te doorlopen bij een kleuter met een specifieke zorgvraag, vooraleer de school deze kleuter mag doorverwijzen naar het buitengewoon onderwijs. De leerkrachten zullen op zoek moeten gaan naar een bredere waaier aan diversiteit. Een blijvende professionalisering van de leerkrachten is dankzij het M-decreet nu nog noodzakelijker.

1.1.2 Luik 2: Handelingsgericht werken met een kleuter

De instroom in een kleuterklas is divers (en nu zelfs nog meer met het M-decreet). De leerkracht moet tegemoetkomen aan de noden van elk kind. Observatie en differentiatie is niet meer weg te denken in het onderwijs. Doorverwijzingen naar het buitengewoon onderwijs zal minder (vlug) gebeuren. De school zal duidelijk moeten aantonen op welke manier ze tegemoet komen aan de nood van een kind met een specifieke zorgvraag, al dan niet met interne of externe ondersteuning. (Delbaere, 2015)

In mijn stageklas, de tweede kleuterklas in GBS de Tol, zit een kleuter die extra zorg nodig heeft. Er is (nog) geen sprake van een gediagnosticeerd probleem, maar mijn klasmentor en het schoolteam zitten met hun handen in het haar. Ze weten niet hoe gepast te reageren op deze kleuter en een goed antwoord te formuleren op zijn vraag (nood). Het welbevinden van de kleuter is erg laag en zijn leerprestaties zijn onder het gemiddelde. Ook heeft hij moeite met zijn uitspraak waardoor hij vaak uit met handen en voeten. Dit zorgt voor vele ruzies en gevechten in de klas met het gevolg dat hij geen vriendjes in de klas heeft en slecht scoort op het gebied van sociale competenties. Hij maakt anderen hun werkjes kapot en doet regelmatig andere kleuters pijn.

1.2 Onderzoeksdoel

Luik 1: M-decreet

Rekening houdend met deze evolutie in het onderwijs, wilde ik in het werkveld nagaan wat de leerkrachten zelf vinden van dit nieuwe M-decreet. Zijn ze voldoende op de hoogte van dit decreet, staan ze erachter, zijn ze zich bewust van de gevolgen van het M-decreet, ... Om dit te onderzoeken nam ik een zelf ontworpen vragenlijst af bij 10 verschillende leerkrachten uit het reguliere onderwijs.

Luik 2: Handelingsgericht werken met een kleuter

Op vraag van de school en de leerkracht van de tweede kleuterklas ging ik aan de slag en probeerde ik de problematische opvoedingssituatie van de leerkracht en de kleuter te doorbreken. Ik werkte handelingsgericht met deze kleuter en voerde op niveau van de klasleerkracht meerdere acties uit in de praktijk om zoveel mogelijk tegemoet te komen aan de vraag van de betreffende kleuter.

1.3 Onderzoeksvraag

Ik formuleerde de volgende onderzoeksvragen:

1.1.3 Luik 1: M-decreet

'Welke invloed heeft het M-decreet op de organisatie van een zorgteam in een basisschool?'
Om tot een antwoord te komen op deze vraag stelde ik volgende deelvragen op:

- ✓ Wat houdt het M-decreet in?
- ✓ Wat is de relatie tussen het M-decreet en het toepassen van het zorgcontinuüm in het onderwijs?

Deze vragen beantwoordde ik in theorie.

- ✓ Hoe kijkt de leerkracht naar de invoering van het M-decreet?
Om deze vraag te beantwoorden, nam ik een zelf ontworpen vragenlijst af bij 10 leerkrachten uit scholen in de regio's Riemst, Lanaken en Bilzen. Het antwoord op deze vragen vindt u terug in hoofdstuk 2.4.

1.1.4 Luik 2: Handelingsgericht werken met een kleuter

'Hoe kan ik de problematische opvoedingssituatie van B en zijn leerkracht in de tweede kleuterklas oplossen?'

Om tot een antwoord te komen, heb ik een aantal deelvragen opgesteld:

- ✓ Wat is handelingsgericht werken?
- ✓ Welke stappen onderneem ik volgens deze methodiek om een duidelijk beeld te krijgen op de vraag van B en van de klassituatie? M.a.w. hoe kan ik zowel de leerkracht als de betreffende kleuter helpen, via observatie en signalering, tot analyse en handelen?
- ✓ Is het voldoende dat ik individueel werk met B, of is het nodig dat ik bepaalde aspecten op klasniveau aanpak?
- ✓ Kan ik effecten meten met mijn aanpak?

In hoofdstuk 3 kunt u hier meer over lezen.

2. Luik 1: Het M-Decreet

2.1 Inleiding

In dit eerste luik onderzoek ik welke invloed het M-decreet heeft op de organisatie van een zorgteam in een reguliere school. In de eerste plaats ben ik in de literatuur op zoek gegaan naar informatie over het M-decreet. Wat houdt dit decreet in? Wat vinden verschillende betrokkenen van dit decreet? Op welke manier kan een school aan de slag gaan rekening houdend met dit decreet? Daarnaast heb ik in 3 verschillende scholen een schriftelijke vragenlijst afgenomen m.b.t. de invoering van het M-decreet. Hoe denken deze scholen over dit decreet? In punt 2.4 vindt u de analyse van de gegeven antwoorden terug.

2.2 Wat is het M-decreet?

Meer dan andere jaren was 1 september 2015 een bijzondere datum voor het onderwijs. Op die dag ging het M-decreet van kracht, een decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Dit onderwerp werd voorgesteld en uitgewerkt door minister Hilde Crevits. Door het M-decreet komt de Vlaamse overheid tegemoet aan de eisen van het Verdrag van de Verenigde Naties inzake Rechten van Personen met een Handicap dat op 2 juli 2009 geratificeerd werd. In dit verdrag staat dat kinderen met een beperking recht hebben op inclusief onderwijs. Dit betekent dat alle kinderen, ongeacht hun achtergrond, dezelfde scholen bezoeken, in heterogene groepen functioneren en het gewone onderwijsprogramma volgen afgestemd op hun eigen mogelijkheden. Kinderen met een beperking en met een individueel traject moeten eigen ontwikkelingsdoelen nastreven. De gemiddelde leerling zal echter nog altijd de eindtermen moeten behalen. Er wordt gekeken in functie van het behalen van het getuigenschrift lager onderwijs. In feite is dit M-decreet goed nieuws voor alle leerlingen. Het verplicht de scholen meer aandacht te besteden aan hun zorgaanbod en oog te hebben voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Het doel van het M-decreet is om meer leerlingen in het reguliere onderwijs te houden en minder leerlingen te laten doorstromen naar het buitengewoon onderwijs. Ook is het de bedoeling om meer leerlingen uit het buitengewoon onderwijs te verwelkomen in het reguliere onderwijs. Het onderwijs is een afspiegeling van onze maatschappij waarbij we de kinderen leren dat we allemaal tot dezelfde wereld behoren, met of zonder beperkingen. Er wordt gestreefd naar minder segregatie en meer inclusie. (Vds, 2015)

2.2.1 Wettelijk kader rond het M-decreet

Sinds 2008 is er een wettelijk kader opgebouwd dat het recht vooropstelt dat leerlingen met een beperking via redelijke aanpassingen in het gewoon onderwijs kunnen mee volgen. In dit wettelijk kader komen drie belangrijke aspecten naar voren:

1. Het eerste belangrijke aspect is het Vlaamse gelijke kansen- en gelijke behandelingsbeleid. Op 10 juli 2008 werd dit decreet goedgekeurd. Het decreet legt de nadruk op de wijze waarop Vlaanderen zich inzet op een preventief gelijke kansenbeleid dat discriminaties voorkomt. Het gelijke kansenbeleid verbiedt discriminatie op geslacht, genderidentiteit, genderexpressie, leeftijd, seksuele geaardheid, burgerlijke staat, geboorte, vermogen, geloof of levensbeschouwing, politieke overtuiging, syndicale overtuiging, taal, gezondheidstoestand, handicap, fysieke of genetische eigenschap,

- sociale positie, nationaliteit, zogenaamd ras, huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming.
2. Een tweede belangrijk aspect is de goedkeuring in 2009 door de Belgische overheden van het VN verdrag inzake Rechten van Personen met een Handicap Dit verdrag bepaalt dat mensen met een handicap, (ruim 10 procent van de bevolking) ook recht hebben op een volwaardige deelname aan de maatschappij.
 3. Dat leidt ons tot het laatste aspect: het M-decreet. Dit decreet is een belangrijke stap in de vertaling van het VN-verdrag naar het onderwijs.

2.2.2 Krachtlijnen van het M- decreet

✓ *Eerst gewoon dan buitengewoon.*

Als een kind niet meekan op school is de belangrijkste vraag: wat heeft dit kind nodig om te leren? Met die vraag gaat het schoolteam aan de slag. Ze mogen zich niet blindstaren op de vraag: wat is er mis met dit kind? Elke reguliere school moet een goed zorgbeleid uitbouwen en zoeken naar redelijke aanpassingen. Als dat niet voldoende is, kan het kind naar het buitengewoon onderwijs doorverwezen worden.

✓ *Recht op redelijke aanpassingen.*

De reguliere scholen moeten samen met de ouders en het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB) redelijke aanpassingen zoeken. Dit zijn bijvoorbeeld langere toetstijden, mondelinge feedback in plaats van cijfers of rustmomenten overdag. Ook technische hulpmiddelen zoals een laptop met leessoftware of een aangepaste stoel behoren tot deze aanpassingen. De wet zegt dat leerlingen met een handicap op school recht hebben op redelijke aanpassingen. Het VN verdrag inzake Rechten van Personen met een Handicap omschrijft personen met een handicap als personen met een langdurige fysieke, mentale, verstandelijke of zintuiglijke beperking die hen in wisselwerking met diverse drempels kunnen beletten om volledig, daadwerkelijk en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving. Met anderen woorden: een situatie die ontstaat uit de confrontatie tussen de beperking van een persoon en een onaangepaste omgeving. Al deze leerlingen hebben recht op een redelijke aanpassing. Een redelijke aanpassing is een maatregel die het effect van de beperking neutraliseert waarmee een persoon met een handicap te maken krijgt in een onaangepaste omgeving. Het is verplicht door de antidiscriminatiewet en door het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap. Als er redelijke aanpassingen worden geweigerd spreekt men van discriminatie en zullen er sancties worden voorzien. De school moet ten alle tijden motiveren waarom de aanpassing onredelijk is. Alle aanpassingen zijn afgestemd op de specifieke ondersteuningsbehoeften van de leerling met een handicap. Het is niet de bedoeling om deze leerlingen te bevoordelen maar om de onaangepaste omgeving te compenseren. Een redelijke aanpassing voldoet aan een aantal criteria:

- Ze moet tegemoet komen aan de ondersteuningsbehoeftes van de leerling.
- De leerling kan aan dezelfde activiteiten deelnemen als iedereen, maar wel op eigen niveau.
- Het werken in de klas verloopt zo zelfstandig mogelijk.
- Ze garandeert veiligheid en waardigheid van de leerling met een handicap.

Of een aanpassing redelijk of onredelijk is, kan worden beoordeeld door de volgende criteria:

- Een te dure kostprijs kan als onredelijk worden beschouwd. Een dure aanpassing die vaak of voor langere tijd wordt gebruikt, wordt wel als redelijk beschouwd.
- De aanpassing mag de klas- of schoolorganisatie niet overmatig belasten.
- De aanpassing mag de andere leerlingen niet overmatig belasten.

- Bestaan er gelijkwaardige alternatieven, dan is het redelijk dat de school kiest voor het minst ingrijpende alternatief.

Dit wordt besproken met de ouders, directie, het CLB, leerkrachten en eventueel ondersteuners en/of zorgverleners. Samen bekijken ze welke aanpassingen er voorzien kunnen worden. De afspraken worden schriftelijk vastgelegd zodat iedereen weet wat van hen verwacht wordt. Om de 3 maanden worden de aanpassingen geëvalueerd en indien nodig bijgesteld. Als de werking moeizaam verloopt kan er een beroep worden gedaan op een derde partij: het lokale Meldpunt Discriminatie of het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.

- ✓ *Recht op inschrijven in een gewone school.*

Volgens het M-decreet heeft elk kind het recht om zich in te schrijven in een reguliere school, ook een leerling met een individueel aangepast curriculum. In een individueel aangepast curriculum kan de school afwijken van de leerplandoelen, de toelatingsvoorwaarden en de bepalingen inzake evaluatie. Zijn inschrijving kan pas ontbonden worden na een gesprek tussen de school, het CLB en de ouders over de onredelijkheid van de aanpassingen. De school moet haar beslissing motiveren.

- ✓ *Nieuwe types in buitengewoon onderwijs.*

Sinds 2015 zijn er twee nieuwe types in het buitengewoon onderwijs. Het type 'basisaanbod', ter vervanging van type 1 (kinderen met een licht mentale handicap) en type 8 (kinderen met een leerstoornis). Kinderen kunnen hiernaartoe als ze specifieke onderwijsbehoeften hebben en er geen redelijke aanpassingen mogelijk zijn in het reguliere onderwijs. Het type 9 is voor kinderen met autisme die geen verstandelijke beperking hebben en ondanks redelijke aanpassingen niet in het gewoon onderwijs terecht kunnen. Voor leerlingen die nu al in het buitengewoon onderwijs zitten, verandert er niets. Ze kunnen blijven in het type waar ze zitten.

- ✓ *Nieuwe toelatingsvoorwaarden buitengewoon onderwijs.*

Een kind kan enkel naar het buitengewoon onderwijs met een verslag van het CLB. De inspectie zal toezicht houden op de kwaliteit van de verslagen. In de eerste fase verkent de onderwijsinspectie hoe het CLB de toepassing van het M-decreet op het terrein uitvoert. Hierbij kijken ze of alle mogelijke maatregelen worden genomen in het reguliere onderwijs alvorens ze verwijzen naar het buitengewoon onderwijs. Doorverwijzen naar een buitengewone school op basis van de sociale achtergrond van een kind (kansarm, anderstalig gezin) kan niet. Het medisch label van het kind staat niet langer centraal, wel de onderwijsbehoeften en de ondersteuningsnoden. Het CLB schat deze behoeften en noden samen met de ouders en de scholen in. Elke twee jaar wordt dit geëvalueerd.

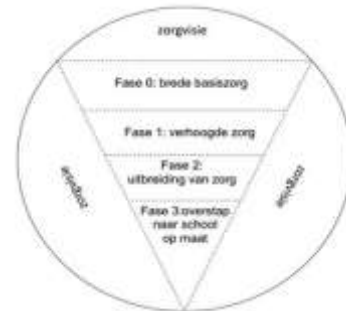
- ✓ *Ondersteuning voor het gewoon onderwijs.*

Het valt te verwachten dat de nood aan ondersteuning in het reguliere onderwijs zal groeien. Buitengewoon onderwijs heeft een enorme expertise opgebouwd, die men met de invoering van het M-decreet wil erkennen. Daarom is er een waarborgregeling opgenomen. Deze waarborgregeling voorziet dat er personeel, lestijden en expertise worden ingezet in het reguliere onderwijs als het aantal leerlingen in het buitengewoon onderwijs daalt. De bestaande ondersteuning, GON (geïntegreerd onderwijs) en ION (inclusief onderwijs), blijft bestaan. Om voor geïntegreerd onderwijs in aanmerking te komen moet de leerling beschikken over een "attest buitengewoon onderwijs", dat na onderzoek wordt opgesteld door het CLB. Daarnaast moet er een individueel "integratieplan" worden opgesteld. Dit is een overeenkomst of werkplan tussen de leerling zelf, (of bij minderjarigheid zijn/haar ouder) de gastschool, (d.i. de gewone school waar de leerling les volgt) de dienstverlenende school, (d.i. de school voor buitengewoon onderwijs) en het CLB. Het integratieplan vermeldt het aantal uren extra ondersteuning waarop de leerling recht heeft. Ook het gebruik van extra

hulpmiddelen wordt vastgelegd. Eventueel worden ook afspraken gemaakt over vrijstellingen van sommige lessen. Meestal komt iemand van de school voor buitengewoon onderwijs (de GON-begeleid(st)er) één of twee uur per week met de leerling werken. Dikwijls ondersteunt deze persoon ook de ouders en de school, omdat hij/zij goed geplaatst is om uitleg te geven over de omgang van leerlingen met een beperking. De ernst van de beperking bepaalt op hoeveel uren Gon-ondersteuning de leerling recht heeft.

2.3 Het zorgcontinuüm

Met het M-Decreet staat het medisch label van het kind niet meer centraal, wel de noden van het kind. Elke school moet vanuit een optimaal zorgbeleid tegemoet komen aan de behoeften van een kind met een specifieke zorgvraag. Dit doen ze door het toepassen van redelijke aanpassingen. Wanneer een school het zorgcontinuüm (zie afbeelding) doorloopt, kan zij dit realiseren. Het uitgangspunt van het zorgcontinuüm is dat elke school een visie op zorg moet uitbouwen en van hieruit haar beleid moet vormgeven.

Het zorgcontinuüm bestaat uit 4 fasen: brede basiszorg, verhoogde zorg, uitbreiding van zorg en overstap naar een school op maat.

✓ *Fase 0: Preventieve basiszorg.*

In deze fase is de leerkracht de hoofdverantwoordelijke voor de zorg van de kinderen. Ze is waakzaam en speelt in op de noden van elk kind. De verschillen tussen de kinderen vangt ze op door te differentiëren. Hierbij past de leerkracht de STICORDI maatregelen toe. Deze maatregelen staan voor stimuleren, compenseren, remediëren, differentiëren en dispensereren.

- Stimuleren wil zeggen dat je de leerling aanmoedigt en het positieve benadrukt.
- Bij compenseren laten we het gebruik van technische hulpmiddelen zoals een laptop met leessoftware toe in de klas.
- Bij remediëren bieden we individuele hulp aan om zo een leerachterstand te vermijden.
- Wanneer we differentiëren brengen we variatie aan in de lesstof en aanpak zodat we kunnen inspelen op de noden van een kind.
- Bij dispensereren laten we bepaalde onderdelen van een leerprogramma vallen en vervangen we deze door iets gelijkwaardigs.

✓ *Fase 1: Verhoogde zorg.*

Sommige kinderen hebben problemen waarbij een gerichte individuele aanpak nodig is. Er wordt beroep gedaan op het zorgteam van de school om naar een passende oplossing te zoeken. In deze fase blijft het kind zoveel mogelijk in de klas. De zorgleerkracht kan het kind ondersteunen in de klas terwijl de leerkracht zich ontfermt over de andere kinderen. Het M-decreet belooft de scholen extra ondersteuning en hulpmiddelen om zoveel mogelijk kinderen binnen het reguliere onderwijs op te nemen. De bestaande ondersteuning, GON- en ION-begeleiding blijft.

✓ *Fase 2: Uitbreiding van zorg.*

De verhoogde zorg volstaat niet meer. Het kind dreigt vast te lopen en er is nood aan bijkomende hulp. Dan wordt het CLB ingeschakeld. De zorgcoördinator is de contactpersoon tussen de school, de ouders en het CLB. Er wordt naar oplossingen gezocht voor het probleem. Er wordt advies gegeven aan de ouders en eventueel wordt het kind

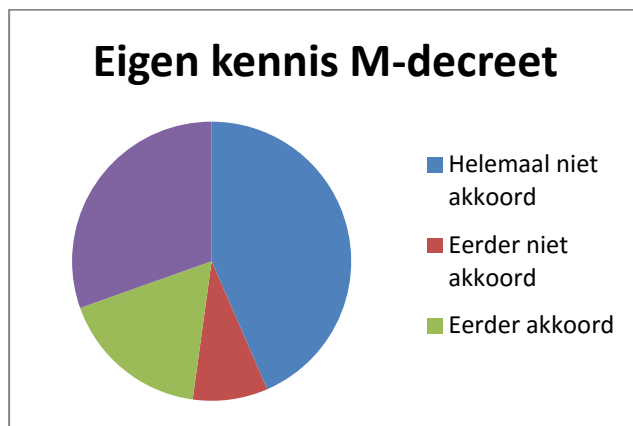
doorverwezen naar een logopediste, een revalidatiecentrum, een kinesist, een psycholoog, een dokter of een specialist. Door het M-decreet werkt het CLB nog intensiever samen met de ouders en de school.

✓ *Fase 3: Overstap naar een school op maat.*

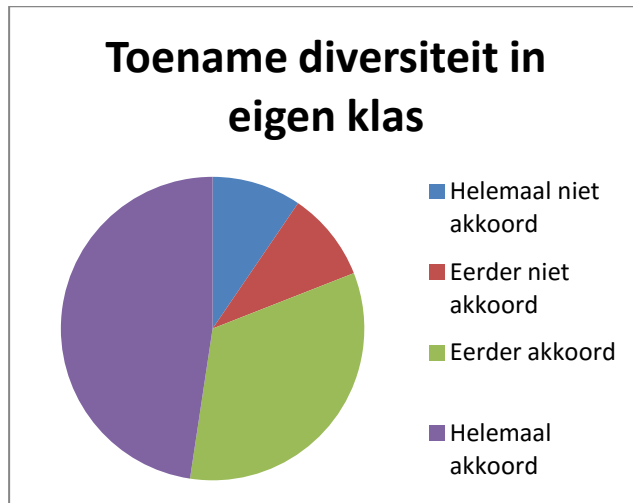
Als de gegeven zorg op school nog steeds onvoldoende blijkt voor het kind, of als de redelijke aanpassingen niet haalbaar zijn voor de school doordat er bijvoorbeeld te veel gespecialiseerde hulp nodig is, kan een overstap naar een school op maat een zinvol alternatief zijn. Het CLB bespreekt met de ouders, de zorgcoördinator en de leerkracht wat de verschillende mogelijkheden zijn en zorgt voor een vlotte overgang naar de nieuwe school.

2.4 Resultaten afgenomen vragenlijst

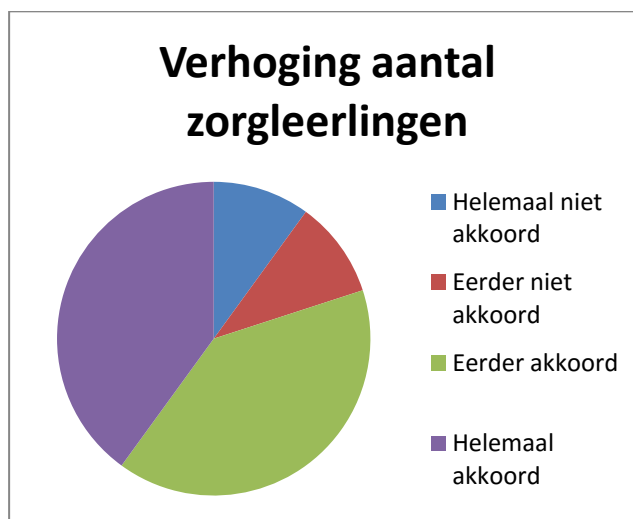
Om te kijken hoe leerkrachten in het werkveld denken over het M-decreet, heb ik 10 leerkrachten in Lanaken, Bilzen en Riemst gecontacteerd. Zij vulde anoniem een zelfopgestelde vragenlijst in. Hieronder vindt u per vraag de uitkomst, met aan het einde een algemene conclusie.

Op de vraag: *'Ik heb voldoende kennis van de inhoud van het M-decreet'* antwoordde van de 10 leerkrachten 50 % helemaal niet akkoord, 10% eerder niet akkoord, 20% eerder akkoord en 20% is helemaal akkoord.

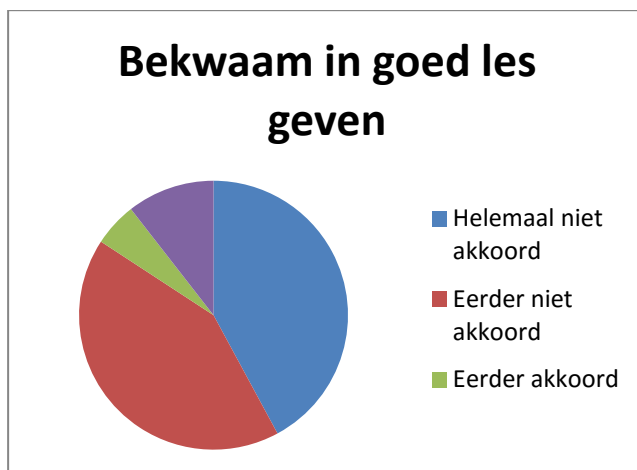
Op de vraag: *'Met de invoering van het M-decreet is de diversiteit in mijn klasgroep toegenomen'* antwoordde van de 10 leerkrachten 10 % helemaal niet akkoord, 10% eerder niet akkoord, 30% eerder akkoord en 50% was helemaal akkoord.

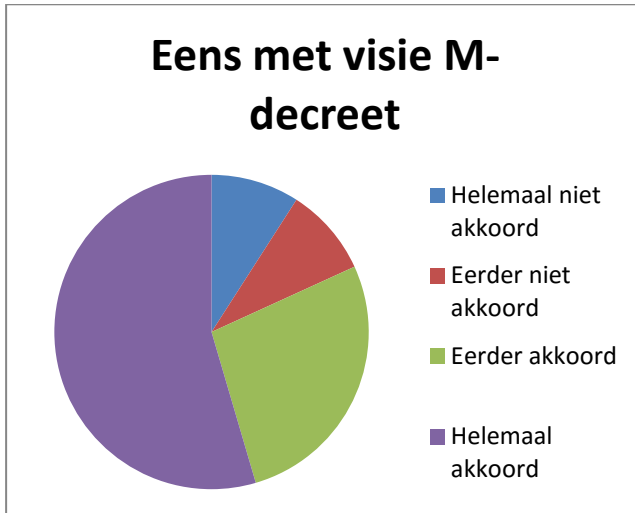
Op de vraag: *'Het aantal zorgleerlingen in mijn klas is sterk verhoogd sinds de invoering van het M-decreet'* antwoordde van de 10 leerkrachten 10 % helemaal niet akkoord, 10 % eerder niet akkoord, 40% eerder akkoord en 40% helemaal akkoord.

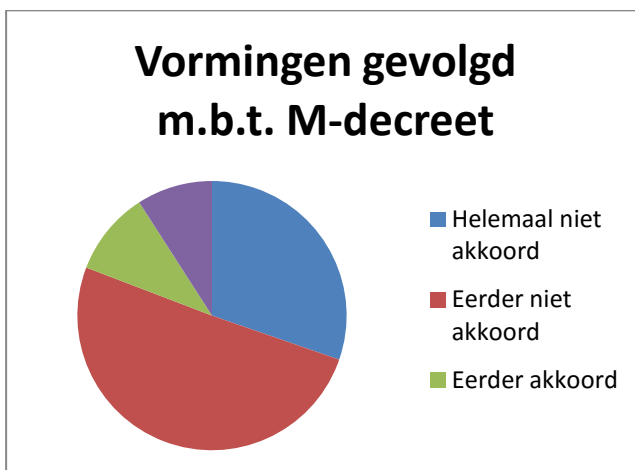
Op de vraag: *'De kinderen met extra zorgen in mijn klas horen er thuis'* antwoordde van de 10 leerkrachten 20% helemaal niet akkoord, 40% eerder niet akkoord, 10% eerder akkoord en 30% was helemaal akkoord.

Op de vraag: *'Ik voel me bekwaam om in mijn klas goed les te geven'* antwoordde van de 10 leerkrachten 40% helemaal niet akkoord, 40% eerder niet akkoord, 10% eerder akkoord en 10% helemaal akkoord.

Op de vraag: *‘Staat u achter de visie van het M-decreet?’* antwoordde van de 10 leerkrachten 10% helemaal niet akkoord, 10% eerder niet akkoord, 30% eerder akkoord en 50% was helemaal akkoord.

Op de vraag: *‘Ik heb al verschillende vormen met het oog op de invoering van het M-decreet gevolgd’* antwoordde van de 10 leerkrachten 30% helemaal niet akkoord, 50% eerder niet akkoord, 10% eerder akkoord en 10% helemaal akkoord.

Op de vraag: 'Vindt u het een meerwaarde om de hulp van leerkrachten in het buitengewoon onderwijs in te schakelen?' antwoordde van de 10 leerkrachten 0% helemaal niet akkoord, 10% eerder niet akkoord, 20% eerder akkoord en 70% helemaal akkoord.

Conclusie:

De goede wil is er: 80% van de leerkrachten zijn vóór het M-decreet, maar je ziet dat de uitwerking moeizamer verloopt. Door de verhoging van het aantal zorgleerlingen (80%) en de toename van differentiatie (80%) zien de leerkrachten de bui al hangen. In de vragenlijst ziet u dat leerkrachten slecht zijn voorbereid op het M-decreet. Slechts 20% heeft een navorming gevolgd en slechts 20% voelt zich voldoende bekwaam om les te geven a.d.h.v. dit decreet. Daarom willen 90% van de leerkrachten graag hulp van de leerkrachten buitengewoon basisonderwijs.

3. Luik 2: Aan de slag in de praktijk

3.1 Inleiding

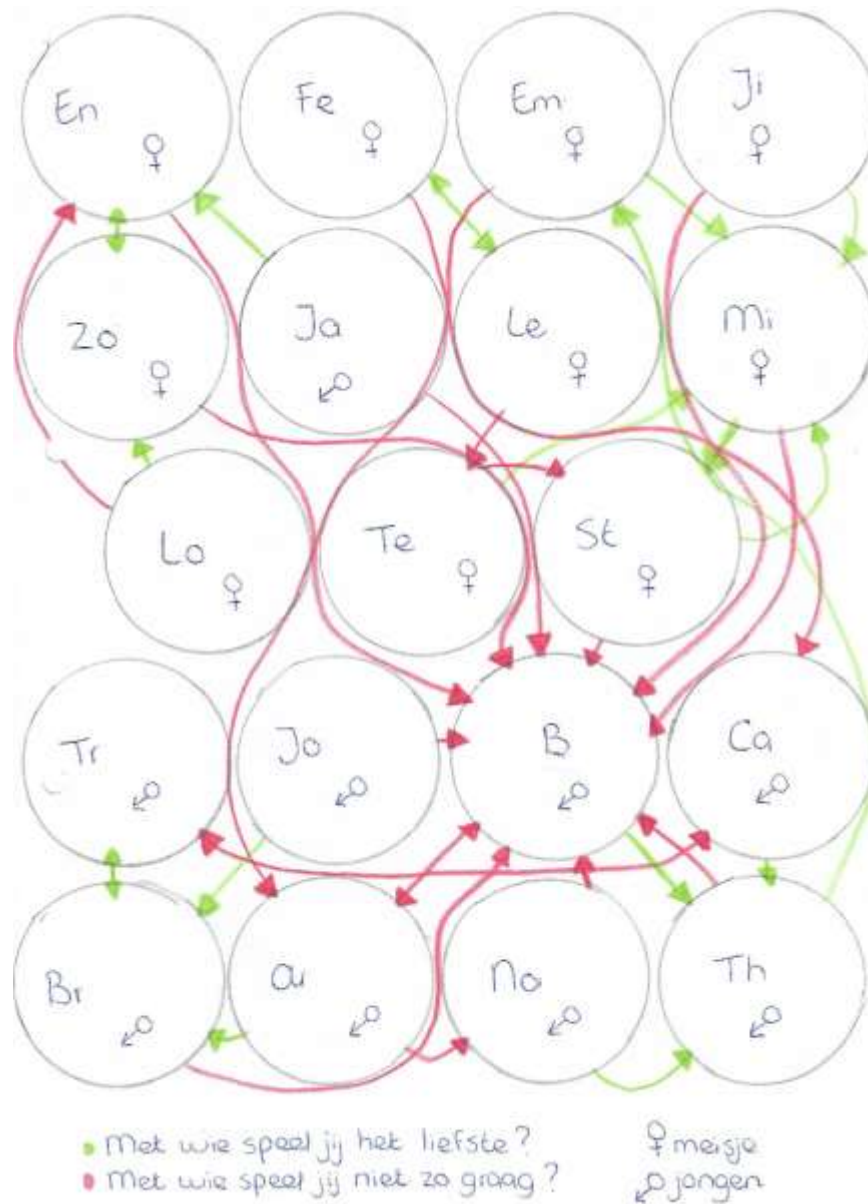
In dit tweede luik onderzoek ik hoe ik de problematische opvoedingssituatie van B en zijn leerkracht in de tweede kleuterklas kan oplossen. Om te kijken hoe een kind functioneert, moet je niet alleen kijken naar het kind zelf, maar ook naar zijn omgeving. Het is belangrijk dat het kind in een goed groepsklimaat verkeert zodat hij zich optimaal kan ontwikkelen. Een goed groepsklimaat is een klimaat waarin goed gewerkt wordt, de leerlingen zich op hun gemak en gewaardeerd voelen en een positieve bijdrage willen leveren aan de gang van zaken. (profi-leren, 2010) Daarom bekijk ik mijn tweede luik eerst vanuit een brede blik vooraleer ik ga inzoomen op B.

3.1.1 Algemene beginsituatie van de klas

In mijn tweede kleuterklas zitten 19 kleuters tussen de 3 en 5 jaar. De groep bestaat uit 10 meisjes en 9 jongens. Ze zijn het schooljaar gestart met 11 kleuters, maar sinds de carnavalsvakantie zijn er 8 kleuters uit de eerste kleuterklas bijgekomen.

De toestroom van deze jongere kleuters was even wennen voor de klas. De kleuters uit de eerste kleuterklas waren gewend om te vlinderen, terwijl ze hier in de tweede kleuterklas een keuze moeten maken en moeten blijven spelen tot aan de speeltijd. Ook geldt er in de eerste kleuterklas een andere structuur met andere regels. De nieuwe kleuters moesten hierdoor wennen. Vooral aan de nieuwe omgeving en aan de nieuwe juf.

Na 2 weken merkte ik dat de jongere kleuters zich prettiger voelden in de klas. Om dit te bevestigen, heb ik een sociogram gemaakt. Ik stelde alle kleuters de vraag 'met wie speel jij het liefste' en 'met wie speel jij niet zo graag'. Het resultaat was duidelijk. De nieuwe instappers hadden vriendschappen gesloten met de andere kleuters. Er ontstonden gezellige vriendengroepen. Maar er was één kleuter die totaal buiten het geheel stond. B kreeg de meeste rode pijlen, wat betekent dat niemand graag met hem speelt. Op de volgende pagina vindt u een overzicht van het sociogram.

3.1.2 Werken op 2 sporen: HGW met B en positief klasklimaat

De resultaten van het sociogram waren duidelijk. B lag niet lekker in de groep, maar hoe kwam dit? Mijn mentor en collega's vertelde mij dat ze de uitkomst van het sociogram wel hadden verwacht. B was immers een kleuter die andere pijn deed, spullen afpakte of dingen stuk maakte. 'Hij lijkt voortdurend te willen botsen met alles en iedereen'. Ik bekeek B nog eens goed en kreeg medelijden met hem. Wat was er toch aan de hand met dit kind. Er zat vast een reden achter en ik was vastberaden om doormiddel van handelingsgericht werken er achter te komen wat deze reden was. Daarnaast wilde ik ook zorgen voor een positief klasklimaat. De sfeer in de groep was niet prettig. Ik hoorde vaak zinnen zoals 'jij mag niet bij mij thuis spelen' of 'jij mag niet in mijn vriendenboek schrijven'. Ook merkte ik dat kleuter E de groep opstookte tegen B. Wanneer er iets gebeurde in de klas riep ze meteen 'B heeft dat gedaan', terwijl dit 9 van de 10 keer niet waar was. Ik hoorde haar tijdens het hoekenwerk vaker fluisteren tegen andere kleuters. 'B stinkt hé', 'wij gaan niet spelen met B hé'. Ik werd

hier onbewust boos om. Hoe kan het dat een kleuter van 4 jaar iemand zo in het vizier zet en hierbij iedereen weet te betrekken? Het antwoord liet niet lang op zich wachten. Gedurende observaties merkte ik dat mijn mentor heel fel op B reageerde. Continu wanneer er iets viel of een kind huilde, kreeg B de schuld. De kleuters namen deze beschuldigingen over en B kon niets meer goed doen. B zat duidelijk in een negatieve spiraal dat naar de put leidde. Wanneer hij hier niet uitgetrokken zou worden, zou dit een groot effect hebben op zijn ontwikkeling. Daarom besloot ik gedurende mijn stage extra aandacht te besteden aan een positief klasklimaat (met betrokkenheid van de hele klasgroep) en ook B positief te benaderen.

3.2 Handelingsgericht werken met B

3.2.1 Observeren

Tijdens mijn observatiedagen hield ik losse observaties over B bij. Na een tijdje merkte ik dat ik op deze manier niet optimaal kon observeren. Ik onderzocht allerlei bestaande observatiemethodes, uit de literatuur en ook de methode 'Kleuterstapjes' die gebruikt wordt op mijn stageschool. Ik koos in de eerste plaats voor het 'Procesgericht kindvolgsysteem' (Laevers, Procesgericht kindvolgsysteem voor kleuters, 2002) om B verder te observeren. Mijn observaties bevestigden mijn verwachtingen: B scoorde slecht op gebied van sociale competenties.

Met de observatielijst van Marc Boone (Boone, 2006) ging ik na op welke vlakken van de sociale competenties B slecht scoorde. De aspecten 'concentratieproblemen' en 'storend spel en werkgedrag' scoorden negatief.

3.2.2 Signaleren

Tijdsteekproef (Horeweg, Gedragsproblemen in de klas, 2016)

Om B zijn probleem nog meer te concretiseren, maakte ik gebruik van een tijdsteekproef. Dit is een instrument waarbij de observator kan meten welk gedrag een leerling tijdens het zelfstandig werken vertoont na 20, 40 of 60 seconden. De categorieën zijn: werkt taakgericht (TA), kijkt afwezig rond (KJJ), stoort andere leerlingen (STO), loopt door de klas (LO) of is bezig met andere activiteiten (AN). Op deze wijze verkreeg ik 3 scores per minuut. Na afloop berekende ik hoeveel procent van de tijd B taakgericht was. Na afname ontdekte ik dat B vooral veel bezig was met andere activiteiten, rondlopen in de klas of andere kleuters storen. In bijlage 6.5 vindt u het formulier.

Turflijst (Horeweg, Gedragsproblemen in de klas, 2016)

Ik observeerde B een week lang op verschillende tijdstippen. Hierbij concentreerde ik me op het gedrag: 'spullen van andere kleuters afpakken'. Telkens wanneer ik dit gedrag signaleerde zette ik een streepje. Door middel van deze turflijst kon ik kijken hoe vaak dit storend gedrag voorkwam. In bijlage 6.3 vindt u het formulier.

ABC Analyse (Horeweg, Gedragsproblemen in de klas, 2016)

Nu ik ondervonden had welk gedrag B vertoonde en hoe vaak dit gedrag voorkwam, wilde ik weten wanneer het voorkwam. Hiervoor gebruikte ik de ABC analyse: Dit staat voor 'A'ntecedent (prikkel), 'B'ehavior (gedrag), 'C'onsequentie (gevolg). Met zo'n ABC analyse kan je de prikkel die het (storend) gedrag veroorzaakt, onderzoeken en kun je nagaan in welke mate de gegeven consequentie het gedrag doet afnemen. Hieruit interpreteerde ik dat B meer behoefte had aan structuur, regelmaat en opdrachten.

Conclusie:

Wanneer B tijdens het hoekenwerk niet weet wat van hem verwacht wordt, gaat hij andere kleuters pijn doen, iets afpakken van een kleuter of materialen stuk maken. Gewoonweg omdat hij niet weet wat hij moet doen, of uit verveling. B kiest trouwens altijd voor dezelfde hoeken waardoor ik denk dat hij uitgespeeld is. Ook vind hij het moeilijk om zich een langere tijd te concentreren op iets. En wanneer een bepaald spel niet snel genoeg lukt, haakt hij af en gaat hij liever andere klasgenootjes 'lastig' vallen.

3.2.3 Analyseren

Op grond van mijn observaties maakte ik een analyse. Ik stelde hierbij 5 hoofdvragen vanuit de literatuur om beter zicht te krijgen op het probleem, de ontwikkeling van B en mogelijke positieve krachten die hem kunnen helpen. (Marina Kog, Als ontwikkeling vastloopt, 1996)

1. Voelt B zich goed in zijn vel?

B krijgt een lage score voor welbevinden. Dat blijkt uit het formulier 'welbevinden' dat mijn stageschool gebruikt. Ze observeren de kleuters 3 x per jaar. De eerste observatie is in oktober, de tweede in februari en de laatste in mei. (Tol, 2000) Tijdens mijn stage heb ik deze observaties 3 x afgenomen bij B. Hierbij keek ik naar hem in 3 verschillende situaties. De eerste situatie was in de klas tijdens hoekenwerk. De tweede keer op de speelplaats en de laatste keer tijdens het eten in de eetzaal. Hij geeft blijk van een grote (innerlijke) onrust en een zeer beperkte openheid naar de omgeving toe. Zijn contacten zijn vluchtig en negatief gekleurd: hij lijkt voortdurend te willen botsen met alles en iedereen. B kan heel moeilijk overweg met negatieve ervaringen. Hij ontloopt ze en laat ze niet toe. Dit lage welbevinden weerspiegelt zich in de volgende 4 gebieden.

✓ Relatie met de leerkracht:

B is geregeld bij mij te vinden. Toch blijft het contact oppervlakkig. Hij maakt bijvoorbeeld nooit spontaan oogcontact. Ik kan hem soms moeilijk bereiken. Ook lijkt hij me soms uit te dagen en hiervan te genieten. Doordat ik hem vaak moet corrigeren, wordt het negatieve zelfbeeld van hem versterkt.

✓ Relatie met de medekleuters:

B zoekt contact met de andere kleuters maar uit zich te ruw: roepen, duwen, trekken, afnemen of plagen. Weet hij soms niet beter? B wilt zich ook altijd bewijzen tegenover de anderen. Hoewel B graag de aandacht heeft in de groep, kan hij deze ook niet aan. Vaak vertoont hij dan clownesk gedrag en roept of schreeuwt hij heel hard. De aandacht en zelfs aanwezigheid van de kleuters in de groep maken hem onrustig. De andere kleuters lijken op hem te wegen als een zware last.

✓ Relatie met de spel-, klas- en schoolwereld:

B gaat ruw om met spelmateriaal en maakt deze regelmatig stuk. Bij momenten van 'drukte' en overgangsmomenten zoals het verzamelen voor de kring, opruimen, jassen aandoen of het eetmoment wordt B heel druk. Vaak begint hij dan nog vlug iets anders te spelen of duwt hij iedereen weg.

✓ Relatie met gezinsleden:

Met zijn mama lijkt B een goede band te hebben. Thuis is het wel erg druk. Ze hebben 4 honden, 2 katten, kippen, hamsters en konijnen. Hierdoor heeft B een felle reuk om zich heen. Mama heeft laten weten dat ze hem soms in de vakantie naar de opvang brengt om

thuis een beetje rust te hebben. Tussen B en zijn papa lijkt de band veel koeler en afstandelijker.

2. Is B ontwikkelingsbedreigd?

Opvallend bij B zijn de momenten van lage betrokkenheid. Indien er toch betrokkenheid ontstaat, is deze van korte duur. Soms lijkt het alsof hij niet weet wat van hem verwacht wordt.

✓ Psychomotoriek:

B is veel motorisch bezig. Hij loopt, springt en turnt graag. Buiten op de speelplaats zit hij altijd op een fiets. Hij heeft veel nood om grofmotorisch bezig te zijn. Ik zie hem sporadisch bezig met fijnmotorische handelingen zoals de strijkparels. Echter daalt zijn betrokkenheid wanneer het hem niet snel genoeg lukt.

✓ Expressie, taal en communicatie:

B is duidelijk ontwikkelingsbedreigd op sociaal-communicatief vlak. Hij is sterk gericht op sociale contacten, maar slaagt er niet in om op een wederzijds bevredigende manier met anderen om te gaan. Zijn wijze van contactname is ruw (andere pijn doen, plagen). B kan niet inschatten wat hij bij anderen teweegbrengt. Wanneer ik hem op straf zet en hierna vraag waarom hij denkt dat ik dat gedaan heb, haalt hij zijn schouders op. Hij mist duidelijk basisinzichten en vaardigheden op sociaal vlak. Een factor die hierbij een belangrijke rol speelt, is zijn slechte uitspraak.

✓ Denken en begripsvorming:

B kiest nooit voor activiteiten die met begripsvorming te maken hebben en staat weinig open voor impulsen in die richting. Ook hier speelt zijn zwakke spraak en taal een belangrijke rol.

✓ Zelfsturing:

B heeft moeite om zijn handelen te sturen naar een bepaald doel. Hij heeft moeite om zich in te zetten voor een activiteit en haakt af als het niet meteen lukt. Hij is weinig doelgericht bezig. Hij doet eerder datgene dat toevallig in zijn blikveld komt. Hierdoor slaagt hij er niet in om een spel op te bouwen. Hij experimenteert of pruts met het materiaal. Ook is hij snel afgeleid door alle prikkels om zich heen. Hij gaat overal bij andere kleuters kijken en pakt dan de spullen van de anderen af of maakt het kapot. Enkel wanneer ik samen met hem een begeleide activiteit doe, slaagt hij erin om gedurende een zekere tijd betrokken te zijn.

3. Hoe is het probleem ontstaan?

Op 2 november 2015 hield ik een kort overleg met de zorgjuf van GBS de Tol. We bespraken de probleemfactoren van B en brainstormden hoe dit probleem ontstaan zou kunnen zijn. Je kunt immers alleen een probleem oplossen wanneer je weet waar het vandaan komt.

- ✓ Een verklarende factor is zijn slechte uitspraak. Dit belemmert een vlotte communicatie met anderen. Hierdoor verwoordt hij zich vaak met handen en voeten.
- ✓ Verder vermoeden we dat het thuismilieu hem weinig voorbeelden en middelen heeft aangereikt om zich te handhaven in het sociale verkeer. Het schijnt dat de ouders van B weinig contact hebben met hun burens. De ouders van andere kleuters op mijn stageschool ontlopen hen en vrienden hebben ze niet. Misschien ontbreken positieve voorbeelden van omgang met anderen?

4. Wat zijn de positieve krachten?

- ✓ Een opvallend positief element is dat B wil communiceren en contact zoekt met zijn klasgenootjes. Hij wil graag 'iemand' zijn in de ogen van een ander. Hij heeft zich nog niet afgesloten terwijl communiceren en contact met anderen toch een moeilijke opgave blijkt.
- ✓ B geniet van positieve aandacht.
- ✓ Hij heeft een goed affectief contact met zijn mama.
- ✓ B is nog aanspreekbaar, ook al gaat hij soms op in de prikkels uit zijn omgeving.
- ✓ B wil altijd graag helpen en kan goed opruimen.

5. Hoe wordt de ernst van het probleem ingeschat?

De vermoede problematiek van B zit diep. Ik voel dat ik deze niet kan 'oplossen'. Daarvoor is gespecialiseerde hulp nodig. Dit bijvoorbeeld van het CLB, een logopediste of zorgjuf op school. Om echt iets te kunnen betekenen voor B is samenwerking met de ouders een vereiste. Hierbij is hulp in het thuismilieu gewenst. Helaas staan de ouders momenteel nog niet open voor externe hulp. Ik blijf zoeken naar ingangen om het welbevinden en de betrokkenheid van B te verhogen. Dit zal niet makkelijk worden, omdat een blijvende structuur noodzakelijk is en ik maar 6 weken op stage ben om B te begeleiden.

3.2.4 Handelen

Deze fase van handelen paste ik toe tijdens mijn zes weken stage bij B in de klas. Ik gebruikte hiervoor bestaande interventieformulieren. (Marina Kog, 1996) In deze formulieren staan telkens de data, gekozen werkpunten, een verantwoording, een beschrijving en een evaluatie. Vooraf heb ik 4 werkpunten opgesteld waaraan ik wilde werken met B.

Werkpunt 1: Verhogen van de betrokkenheid en welbevinden in het algemeen.

- ✓ Zoeken naar activiteiten die aansluiten bij zijn interesses en belevingswereld.
- ✓ B zoveel mogelijk succeservaringen laten op doen.

Werkpunt 2: Werken aan de relatie met de juf.

- ✓ Negatief gedrag negeren, positief gedrag belonen en bekrachtigen.
- ✓ Tussentijdse bevestigingen geven.
- ✓ Kennis laten maken met sociale regels en afspraken.

Werkpunt 3: Werken aan de relatie met medekleuters.

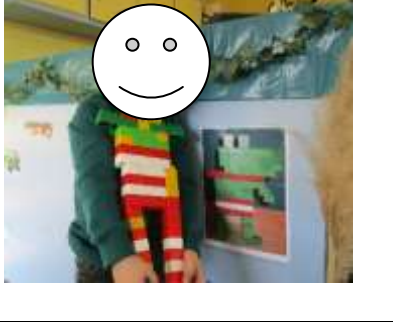
- ✓ Aansluiten bij de elementaire 'ruwe' vormen van contactname en communicatie die hij nu al kan. Bijvoorbeeld een ballenspel, geleide kussengevecht of slaan tegen een boksbal. Daarna geleidelijk aan rustige contactspelletjes voorzien, zodat hij langzaam zijn patroon kan veranderen.
- ✓ B positief in de kijker te plaatsen.
- ✓ Hem de kans geven om zich af te zonderen wanneer de druk te groot wordt.
- ✓ Bij ruzie of conflict voor B verwoorden hoe anderen zich voelen en proberen samen met hem bewust te reflecteren op interacties.
- ✓ Spellens met hem en anderen spelen zoals rollenspellen, het emotiespel en de doos vol gevoelens.

Werkpunt 4: Werken aan zelfsturing.

- ✓ Het hoekenaanbod beperken zodat B een keuze kan maken en zich op iets kan concentreren. Ik geef hem beperkte opties en probeer hem uit te dagen om ook eens voor een andere hoek dan de bouwhoek te kiezen.
- ✓ Ik begeleid hem stapsgewijs in zijn keuze door bijvoorbeeld scenario's te geven voor zijn handelen. Dit kan door middel van een stappenplan, rollenkaarten, situatiekaarten en de beertjes van Meichebaum. Ook kom ik regelmatig langs om hem te begeleiden of mee te spelen. Het tussentijds bevestigen hierbij speelt een belangrijke rol.
- ✓ Wanneer B chaotisch wordt of dreigt in conflict te gaan met anderen haal ik hem uit het patroon en geef hem een opdracht. Bijvoorbeeld iets halen of opruimen voor mij. Daarna krijgt hij een compliment waardoor hij een succeservaring ervaart i.p.v. een negatieve ervaring.

3.2.4.1 Interventieformulieren

Ik had 6 weken de tijd om mijn opgestelde interventieformulieren uit te voeren. Vanuit alle werkpunten die hierboven beschreven zijn, heb ik per formulier maximum 3 verschillende werkpunten gekozen waar ik gedurende de interventie aan werkte. Per week voerde ik één interventieformulier uit. Op de volgende pagina's kunt u de formulieren lezen.

	
<p>Interventieformulier 1</p>	
<p>Uitvoeren: in de week van 25 februari 2016</p>	
<p><i>Werkpunten</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Verhogen van betrokkenheid: zorgen dat B meer momenten betrokken is. ✓ Werken aan zelfsturing: zorgen dat hij kan doorzetten en succes ervaart, meer bewust een spelkeuze maakt en zijn activiteit verder kan uitbouwen. ✓ Werken aan de relatie met de juf: zorgen dat het contact positiever wordt. 	
<p><i>Interventie en verantwoording</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Ik verklein het aanbod voor B door hem beperkte keuzes te geven. Ik laat hem kiezen tussen 3 activiteiten en probeer aan te sluiten bij zijn interesses. Er moet zeker iets aangeboden worden met auto's of blokken omdat hij daar recent mee bezig is. ✓ Ik ondersteun hem in het uitwerken of invullen van zijn keuze. Het is de bedoeling om regelmatig langs te gaan tijdens het hoekenwerk om hem zo stapsgewijs te begeleiden. Dit eventueel met klaspop Rikki waarmee hij een vertrouwensband heeft opgebouwd. 	
<p><i>Beschrijving</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ De kleuters mogen allemaal kiezen waar ze gaan spelen d.m.v. een keuzebord. Ik laat B als een van de laatste kiezen waardoor er een beperkte keuze is. Hij is een beetje boos want hij had graag in de poppenhoek gewild, maar deze is ondertussen volzet. Wanneer ik B vraag waarom hij daar graag wil spelen, zegt hij dat hij met kikker wil spelen. Ik neem de knuffel van kikker op mijn schoot en vertel hem dat kikker eigenlijk graag in de bouwhoek wil spelen. Kikker vraagt aan B of hij met hem mee wil spelen. B zijn ogen glanzen. Dat wil hij wel. Ik geef hem een doos met lego en duplo blokken. Ik hoor hem tegen kikker zeggen: 'ik ga jou nabouwen'. Toevallig heb ik een foto gezien op Pinterest van kikker opgebouwd uit legoblokjes. Snel ben ik deze op de computer gaan opzoeken en printen. Vervolgens heb ik deze in de bouwhoek opgehangen. B ging helemaal op in zijn spel. Tussendoor bezocht ik hem en bespraken we welke blokjes hij nu op elkaar moest zetten. Ik greep meteen de kans om hem vragen te stellen over de kleuren van de blokjes, aangezien hij dit een moeilijk gegeven vindt. Telkens wanneer hij een gedeelte af had riep hij me. Hij had veel bevestiging nodig, deze gaf ik hem ook. Ik was oprecht trots op hem, ook al was het resultaat anders dan op de foto. Toen het werkje af was, (waar hij toch 15 minuten geconcentreerd mee bezig was geweest) riep ik de andere kleuters. 'Kom eens kijken naar wat B heeft gemaakt'. De kleuters riepen 'wauw' 'dat is kikker'. B's ogen straalden. Hij was duidelijk trots op het resultaat. Hij heeft zelfs zonder mopperen opgeruimd. Het werkje heb ik de hele week op de kast laten staan om hem te herinneren aan deze succeservaring. 	
<p><i>Evaluatie</i></p> <p><i>1 Betrokkenheid en welbevinden</i></p> <p>Het spelen met kikker was een raak voorstel. B is er intens mee bezig geweest en</p>	

grijpt er herhaaldelijk naar terug. Het zijn pieken geweest in zijn betrokkenheid. Hij heeft ook het plezier ervaren van iets afmaken (succeservaring). Hij heeft op een positieve manier aanzien gekregen van de groep. Wanneer hij nu in een hoek speelt komt hij vaker aan mij bevestiging vragen. Dit deed hij voorheen niet. Hij zoekt een stukje houvast bij mij. Mijn contact met B is reeds verbeterd. Misschien heeft hij het gevoel ervaren van graag gezien te zijn.

2 Ontwikkelingseffecten

B heeft zeker het gebied van 'zelfsturing' aangesproken in deze activiteit. Hij heeft een scenario voor zijn handelen opgepikt en toegepast. Dankzij de foto van kikker kon hij zelfstandig aan de slag. Naast bouwen was B ook nog bezig met wiskunde: de kleuren en tellen van blokjes.

3 Volgende stappen

Ik vraag me wel af wat er gebeurd zou zijn als ik geen foto had opgehangen. Zou B dan tot spel komen of zou hij uit frustraties zijn eigen werkje telkens stuk maken? Ik vermoedt dat hij dan eerder zou hebben afgehaakt.

- Het stapsgewijs begeleiden van B en het geven van tussentijdse bevestiging komt de betrokkenheid en het welbevinden duidelijk ten goede. Dit is iets wat ik in de toekomst ga vasthouden.
- Ook het afbakenen van de keuzemogelijkheden lijkt een positieve interventie voor B. Ik wil hem niet altijd als een van de laatste laten kiezen. Hier moet ik nog een middenweg in vinden.

Interventieformulier 2

Uitvoeren: in de week van 22 februari 2016

Werkpunten

- ✓ Verhogen van de betrokkenheid en welbevinden in het algemeen: zorgen dat B minder snel afgeleid is door prikkels in zijn buurt en zo tot succeservaring komt.
- ✓ Werken aan zelfsturing: hem helpen te richten op een bepaalde activiteit en deze vol te houden.
- ✓ Werken aan de relatie met medekleuters en aan sociale competenties: zorgen dat B beter kan functioneren in de groep.

Interventie en verantwoording

- ✓ Ik wil de prikkels in de omgeving van B verminderen door hem een 'prikkelarm' hoekje te geven. Gedurende mijn stage kleeft ik de klas altijd aan in het desbetreffende thema, waardoor er op maandag veel prikkels op B afkomen. In de klas laat ik één hoekje vrij waar geen nieuwe prikkels aanwezig zijn.
- ✓ B een opdracht geven wanneer hij chaotisch wordt en dreigt te 'ontsporen'.

Beschrijving

- ✓ Omdat ik niet wil dat B het prikkelarm hoekje als een straf ervaart, laat ik de kleuters vandaag alleen kiezen voor werkjes die ze aan een tafel kunnen doen: puzzelen, spelletjes of strijkparels. B zet ik in een apart hoekje aan een tafel waar geen extra prikkels zijn. Ik zet hem met de rug naar de andere kleuters toe zodat hij zich goed op zijn werk kan concentreren. Ik ga naast B zitten, samen met de knuffel van kikker. 'Weet je nog wat er gebeurde met kikker in het verhaal van vanmorgen?' B knikt. 'Kikker was verdrietig omdat hij gevallen was'. Ik complimenteerde hem. Dat weet je nog goed, zeg! Moest kikker toen huilen? 'Ja'. Weet jij misschien hoe we de traantjes van kikker kunnen afdrogen? 'Met een zakdoek'. Ik gaf hem een papiertje. 'Kijk dit is het zakdoekje voor kikker', 'maar het zakdoekje is een beetje saai'. 'Misschien kunnen we hem versieren?' 'Dan wordt kikker vast weer blij wanneer hij het zakdoekje gebruikt'. B knikt enthousiast en zegt meteen dat hij dat met verf wilt doen. De kleur wat hij wil hebben is op. Even dreigt hij boos te worden maar wanneer kikker hem de tip geeft om twee kleuren te mengen, wordt hij weer rustiger. Wanneer hij de kleuren heeft gemengd komt hij naar mij toe om het resultaat te laten zien. Ik geef hem een dikke duim en vraag hem wat hij nu nodig heeft. B wilde graag stempels. Voorzichtig stempelde hij allerlei vormen op het zakdoekje. Ik heb hem nog nooit zo geconcentreerd bezig gezien. Toen het resultaat af was rende hij enthousiast naar kikker om het zakdoekje te geven. In zijn enthousiasme duwde hij enkele kleuters om waardoor er chaos kwam. Hij nam zonder te vragen kikker uit de handen van T die met kikker aan het spelen was. Ik hield B tegen en hurkte bij hem neer. Ik vertelde hem dat hij niet moest rennen en kikker moest terug geven. Het zakdoekje moest nog even drogen, dus kikker mocht nog even bij T wachten. Ik stelde voor om samen de stempels af te wassen en met een doekje over de tafel te gaan. Hij knikte en liep naar de wasbak.

*Evaluatie**1 Betrokkenheid en welbevinden*

Het prikkelarm hoekje van B komt zeker ten goede. Blijkbaar kan hij zich beter concentreren. Doordat hij met de rug naar de andere kleuters zit, ontvangt hij minder prikkels. Door hem opdrachten te geven ontdekt B bepaalde elementen waarvoor hij normaal nooit zou kiezen. Het draagt bij tot een verruiming van zijn activiteitenpatroon. Ik ben blij dat B het hoekje niet als strafhoek ziet. Soms komt hij naar me toe en vraagt uit zichzelf of hij daar mag gaan zitten.

2 Ontwikkelingseffecten

Het hoekje zorgt voor ontwikkeling op allerlei gebieden. B heeft er al eens puzzels gemaakt, strijkparels, een tekening en gestempeld. Dat wil zeggen dat zijn fijne motoriek en ruimtelijk denken op deze plaats wordt bevorderd.

3 Volgende stappen

Zolang B spontaan zijn hoekje blijft opzoeken is dat een teken dat hij dit nodig heeft. Ik moet zorgen dat ik activiteiten voorzie die hij aan deze tafel kan doen. Als hij geen zin heeft om daar te werken, forceer ik niets. Ik wil niet dat hij denkt dat het een straf is. Soms vraagt B nog veel bevestiging tijdens het werken aan deze tafels. Een volgende stap is de beertjes van Meichebom introduceren en deze op de tafel plakken. Dit helpt hem om zelfstandig aan de slag te gaan.

	
<p>Interventieformulier 3 Uitvoeren: in de week van 18 april 2016</p>	
<p><i>Werkpunten</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Werken aan de relatie met de medekleuters en sociale competenties: zorgen dat B plezierige, contacten met anderen opdoet en beter wordt opgenomen in de groep. ✓ Werken aan de relatie met de medekleuters en sociale competenties: spellen met hem en anderen spelen zoals een rollenspel, het emotiespel en de doos vol gevoelens. 	
<p><i>Interventie en verantwoording</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ B kan genieten van contactspellen met andere kleuters. Omdat dit schaarse momenten van positief contact zijn, wil ik dergelijke activiteiten meer in de toekomst plannen. ✓ De gebruikelijke manier van contactname van B met de medekleuters is eerder ruw. Ik wil bij deze vorm van contactname aansluiten door bijvoorbeeld duw en trekspelen te organiseren. Deze laat ik uitgroeien tot positieve contacten waarin B kennis maakt met regels en afspraken. ✓ Om zichzelf te verwoorden en om andere te begrijpen speel ik samen met B het emotiespel en de doos vol gevoelens. Hierbij kies ik nauwkeurig de kleuters uit volgens het sociogram die B niet als negatief ervaren. Hier zit potentie in om eventuele vriendschappen te ontwikkelen. 	
<p><i>Beschrijving</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Tijdens de turnles van vandaag heb ik allerlei contactspelletjes voorzien. Als eerste gingen we touwtrekken. Het touw was de waslijn van mama. B stopte er al zijn energie in. Het team waar B in zat, verloor. Hij kon duidelijk niet tegen zijn verlies. Ik besloot snel om een ander spel te spelen. Met het thema Moederdag in mijn achterhoofd kneep ik bij de kleuters allemaal wasknijpers aan de kleren. De kleuters rende door de zaal. Wanneer ik een kleur riep moesten ze bij het dichtstbijzijnde kleutertje dezelfde kleur wasknijper tegen elkaar aanhouden. B had een rode wasknijper op zijn arm en L een rode wasknijper op haar schouder. B legde zijn arm op haar schouder en straalde. L lachte en huppelde erna vrolijk verder. Een variatie was zonder kleur. Ik riep een lichaamsdeel, bijvoorbeeld de benen en de kleuters moesten op mijn signaal met de benen tegen elkaar gaan staan. Dit ging vrij goed dus ik besloot het moeilijker te maken. De kleuters moesten nu in groepjes van 4 elkaar gaan opzoeken. Dit had ik beter niet kunnen doen. B werd nog altijd buitengesloten. Ik besloot toen om B als hulpmeester lichaamsdelen te laten roepen en de andere kleuters moesten het uitvoeren. Dat vond hij erg leuk. Eenmaal terug op school zat het me dwars dat hij buitengesloten werd. Ik nam een paar kindjes bij me om samen met B het emotiespel te doen. De dag erna heb ik de doos vol gevoelens met B en een ander groepje gespeeld. Dit ging vrij goed. Soms vertoonde hij clownesk gedrag wanneer hij een emotie niet wist te uiten, maar de kleuters hielpen hem goed. Toen het pauze was zag ik B buiten spelen met deze 3 andere kleuters. Ik stak een duim naar hem op en hij glunderde. Toen we terug binnen kwamen wilde ik de contactspelen nog niet opgeven. Ik besloot om blindemannetje te doen. B kreeg als eerste een blinddoek op. Hij raadde het in één keer juist. De 	

kleuters applaudisseerden en juichten. B had een grijns van oor tot oor. Toen na hem een ander kindje het in één keer raadde nam hij het gedrag over en applaudisseerde. Ik knipoogde naar hem. Toen was het tijd om een ander kindje aan B te laten voelen. Hij stond stokstijf stil en giechelde. Toen het kindje het raadde en haar blinddoek afdeed riep hij: 'kiekeboe'. Het meisje moest lachen en zei: gekke B. vervolgens huppelde ze vrolijk naar haar zitplaats. Het was mooi om te zien dat dit contactspel wel een positief effect had gehad.

Evaluatie

1 Betrokkenheid en welbevinden

Er is een grote betrokkenheid en inzet van B bij contactspelletjes. Het aanraken van medekleuters en het aangeraakt worden bezorgt hem een enorme glimlach op zijn gezicht. Hij voelt zich gezien en gehoord. Ook kan B in spelletjes zoals touwtje trekken zijn energie kwijt. Hij moet alleen nog leren omgaan met zijn verlies, maar dat probleem speelt bij meerdere kleuters. Op deze manier kan hij spanning kwijt die hij normaal op kleuters afreageerde. Hij voelt zich duidelijk beter (opgenomen) in de klasgroep.

2 Ontwikkelingseffecten

Voor B zijn er zeker leermomenten rond sociale vaardigheden geweest. Zo moet hij nog leren om bijvoorbeeld op zijn beurt te wachten. Dit heb ik gemerkt tijdens het emotiespel en de doos vol gevoelens.

3 Volgende stappen

- Ik ga geregeld dergelijke activiteiten herhalen of hier een variatie op voorzien. Niet alleen bij gezelschapsspellen, maar vooral bij contactspelen. Het contact met de kleuters heeft hem goed gedaan. In de toekomst plan ik deze in als bewegingstussendoortjes of als afsluiter van de dag. Ik merk wel dat het beter is om hem met één kleuter een activiteit te laten doen. Bijvoorbeeld blindemannetje. Zodra er meerdere kleuters in de groep aanwezig zijn, zoals bij turnen wordt hij alsnog buitengesloten. Vanaf nu focus ik me op één maatje waarna er steeds meer kleuters worden toegevoegd om zo uiteindelijk te kunnen functioneren in de hele klasgroep.

Interventieformulier 4

Uitvoeren: in de week van 25 april 2016

Werkpunten

- ✓ Verhogen van de betrokkenheid: zorgen voor een aanbod dat aansluit bij B's interesse en behoeften patroon.
- ✓ Werken aan de relatie met de juf en met de medekleuters: zorgen dat B zich erkend en gewaardeerd voelt en dat hij een positievere imago krijgt in de groep.

Interventie en verantwoording

- ✓ Aansluitend bij B's interesse om te koken.
- ✓ B waar mogelijk een belangrijke rol geven in het koken naar de groep toe: hem laten roeren, mixen en leiding geven als hij dat aankan.

Beschrijving

- ✓ Tijdens het thema gezonde voeding hebben we met de klas groentesoep gemaakt. B vindt koken geweldig. Hij houdt van het manipulerend bezig zijn. Het was voor mij de ideale activiteit om hem in de kijker te zetten. Ik liet hem in zijn prikkelarm hoekje zitten. Samen lazen we het receptenboekje door. 'Dat is wel veel werk hé' vertelde ik. B knikte. 'Ik kan dat wel'. 'Dat weet ik zeker' zei ik, 'maar misschien kunnen we nog aan 2 kindjes extra hulp vragen?' Aan E en L riep hij meteen. 'Ga het ze maar eens vragen'. B liep stilletjes op hen af en vroeg rustig of ze hem wilde helpen. L vloog hem in de nek en gaf hem spontaan een knuffel. E riep heel luid: JA! B glunderde. De positieve reacties deden hem goed. Aan de tafel vertelde ik dat B de chefkok was. Dat betekende dat hij de baas was en mocht zeggen wat de rest moest doen. Maar B moest wel een lieve chefkok zijn. Ze knikten allemaal. B: L, wil jij de wortel snijden? E, wil jij de prei wassen? De kleuters deden meteen wat hen gevraagd werd. B klapte enthousiast in zijn handen. 'Dit wordt de lekkerste soep van de hele wereld! Toen de soep klaar was kwam hij naar mij toe. Ruik eens juf! Ik complimenteerde hem. Wauw, deze soep ruikt heerlijk! Zullen we allemaal een kommetje eten? 'Dan dek ik de tafel' riep hij. In zijn enthousiasme moest ik hem er weer even aan laten denken dat hij rustiger moest wandelen. Dit deed hij meteen (voortgang!). Toen de kleuters de soep op hadden vroeg ik wat ze er van vonden. Iedereen vond het heerlijk. Ik vroeg aan de kleuters wie de soep eigenlijk had gemaakt. T riep: B, L en E! Waarop L en E zeiden: 'maar B heeft het meeste gedaan'. 'Hij wist hoe alles moest'. Dan moeten we maar een groot applaus geven aan B zei ik. De kleuters klaptten en B straalde van oor tot oor. Daarna riep hij: ook applaus voor E en L! Het was mooi om te zien hoe de kleuters het voor elkaar opnamen. Ditzelfde hebben we een week later nog eens gedaan maar dan met pannenkoeken bakken. Ook dit liep uit op een succeservaring.

Evaluatie

1 Betrokkenheid en welbevinden

Dit aanbod is zeker raak. B is enorm betrokken en doet hier heel wat succeservaringen op.

Hij krijgt ook veel bevestiging van andere kleuters. Dit aanbod draagt bij tot een beter welbevinden. B krijgt meer 'aanzien' in de groep. Hierdoor wil hij zich minder krampachtig laten gelden in de klas. Deze interventie is een aanknopingspunt geweest voor het verbeteren en ondersteunen van positieve contacten met mij en de medekleuters.

2 Ontwikkelingseffecten

De ontwikkelingsgebieden die worden aangesproken zijn: grove motoriek(mixen), fijne motoriek(snijden), taal en zelfsturing (receptenboekje lezen), wiskunde (hoeveel groenten moet in de ketel) en sociale competentie (afspraken maken, wie doet wat).

3 Volgende stappen

- Ik voorzie in de toekomst vaker kookactiviteiten of in ieder geval activiteiten waarbij B kan manipuleren. In de poppenhoek heb ik allerlei nieuwe ingrediënten geplaatst en een aantal pannen van thuis meegenomen. Doormiddel van rollenkaarten (kok, bediening,klant) en situatiekaarten (soep is aangebrand) laat ik hem vaker in de poppenhoek spelen. Ik kom dan een paar keer op bezoek waardoor hij een doel heeft om eten te maken. Ook ga ik hem eens aan de tafel laten werken met klei. Dit manipulerend materiaal zal hij vast kunnen waarderen.

Interventieformulier 5

Uitvoeren: in de week van 2 mei 2016

Werkpunten

- ✓ Verhogen van betrokkenheid: zorgen dat B in meer situaties tot betrokkenheid komt.
- ✓ Werken aan de relatie met de juf: positief bekrachtigen en belonen.

Interventie en verantwoording

- ✓ B de kans blijven geven om tussentijds bevestigd te worden als hij dat nodig heeft om een activiteit af te werken (en zo tot een succeservaring te komen).
- ✓ B begeleiden bij de overgang van de ene activiteit naar de andere.
- ✓ Hem ondersteunen en begeleiden doormiddel van een beloningstelsel.

Beschrijving

- ✓ Tijdens het onthaal vertelt B over een droom in de klas. Hij zat op een raket en vloog hoog naar de maan. Toen ik vroeg of hij alleen was of met vrienden dacht hij na. 'Ik was met kikker'. Tijdens het hoekenwerk is B vastbesloten om een raket te bouwen met kikker. Samen zochten we in allerlei dozen naar materiaal die hij kon gebruiken. Hij koos voor 'clicks'. Dit was nieuw materiaal voor hem. Ik had dit keer geen foto van een raket bij de hand, dus ik hoopte dat het proces goed zou verlopen. Samen bespraken we hoe groot de raket moest worden. 'Even groot als mij' was zijn antwoord. Als eerste mocht hij experimenteren met de clicks. 'Hoe krijg je de clicks in elkaar?' Dit lukte hem al goed. Geconcentreerd klikte hij de clicks in elkaar. Ik besloot om hem even te laten experimenteren en ging bij de andere kleuters kijken. Opeens hoorde ik een flinke knal. B had een kleuter die ook met de clicks wilde spelen een flinke duw gegeven. Geschrokken liep ik naar hen toe. Toen ik vroeg waarom hij dat deed zei hij: 'mijn clicks'. Ik hurkte bij B neer en koppelde dit terug aan het emotiespel van vorige week. 'Weet je nog wat we kunnen doen als we iets niet prettig vinden?' 'Ja'. Wat was dat dan vroeg ik. 'Zeggen wat je voelt'. Goed zo B, en moeten wij dan duwen? 'Nee'. Goed zo, want het is niet lief om andere kindjes pijn te doen hé. Hoe kunnen we dat de volgende keer anders doen? 'Zeggen dat ik met de clicks ben aan het spelen'. Heel goed B. Maar nu is het al gebeurd. Wat kunnen we dan zeggen? 'sorry'. Dat vindt ik flink van jou. Zeg, maar T is nu wel verdrietig.. hoe kunnen we dat oplossen? 'Jij mag mee doen' Ik was trots op B. Hij had impulsief gehandeld, waarschijnlijk omdat hij op ging in zijn spel. Hij stelde zelf voor om samen te spelen en hij had uit zichzelf sorry gezegd. Dit was een enorme vooruitgang. Ik besloot om even te blijven zitten om de 2 kleuters op weg te helpen. B vond het moeilijk om iets te bouwen zonder stappenplan. T opperde om een tekening van een raket te maken zodat B de raket kon nabouwen. Dat vond B een goed plan. Ik gaf het duo een compliment en liep weer een rondje door de klas. Stiekem keek ik af en toe mee. De samenwerking ging nu goed. Een half uur later kwam hij trots zijn raket laten zien. Ik gaf hem en T een high five. Super goed gedaan! T koos iets anders om te spelen. Ik nam B apart. Ik

vertelde hem dat ik trots op hem was omdat hij zo flink had samengespeeld. Hij was een lief vriendje geweest voor T. Hij glunderde. Als beloning krijg je van mij een cars sticker zei ik. Hij sprong een gat in de lucht. 'Voortaan zal ik altijd braaf samenspelen' zei hij. Ik stak een duim op en gaf hem een knipoog.

Evaluatie

1 Betrokkenheid en welbevinden

B kan steeds langer betrokken zijn met een activiteit. Hij blijft wel tussentijdse bevestiging aan mij vragen. B voelt zich daar duidelijk goed bij. Het komt ook zijn welbevinden ten goede. Het enige waar ik op moet letten is dat hij leert om samen te spelen en samen te delen. Gelukkig kan hij dankzij het emotiespel en de doos vol gevoelens nu wel relativeren naar de gevoelens van anderen. Het was de eerste keer in deze 4 weken dat ik hem sorry heb horen zeggen.

2 Ontwikkelingseffecten

B heeft het gebied van 'zelfsturing' aangesproken in deze activiteit. Hij wist bij onthaal en kalenders al wat hij wilde en heeft doorgezet, ondanks dat de activiteit in het begin moeizaam verliep. Vooral het stapsgewijze bedenken en het uitvoeren van een scenario kwam hier aan bod. B blijft voorlopig wel structuur nodig hebben en bevestiging, maar een eenvoudig zelfbedacht scenario zoals deze raket bouwen kan hij zelfstandig uitvoeren. Wanneer de begeleiding wegvalt daalt B's betrokkenheid wel een beetje. Zodra ik hem dan weer op de goede rails zet is hij opnieuw vertrokken. De tekening van T heeft hem hierbij goed geholpen. B blijft nood hebben aan visuele ondersteuning.

3 Volgende stappen

- B stapsgewijs begeleiden en tussentijds bevestigen zijn maatregelen die ik voorlopig nog moet aanhouden. Misschien kan ik wel proberen deze rol door te spelen naar een rustige kleuter die een goede invloed op hem heeft. Ik denk dat F hiervoor geschikt is. Ook blijf ik samen materiaal met hem uitzoeken en laat hem hier eerst mee experimenteren. Dit bevordert de betrokkenheid en hij weet wat hij met het materiaal kan doen.

Interventieformulier 6

Uitvoeren: in de week van 9 mei 2016

Werkpunten

- ✓ Verhogen van betrokkenheid en welbevinden: zorgen dat B zoveel mogelijk succeservaringen op doet.
- ✓ Werken aan de relatie met de juf en de medekleuters: zorgen dat de contacten positief blijven.
- ✓ Werken aan zelfsturing: hem helpen zich te richten op een bepaalde activiteit en deze af te werken.

Interventie en verantwoording

- ✓ Op momenten dat B 'stuurloos' en chaotisch wordt of dreigt te 'ontsporen' (andere kleuters stoort, conflicten uitlokt) geef ik hem een opdracht in zijn prikkelarm hoekje. Ik pak hem dan kordaat aan en buig deze negatieve interactie om in een positieve succeservaring.

Beschrijving

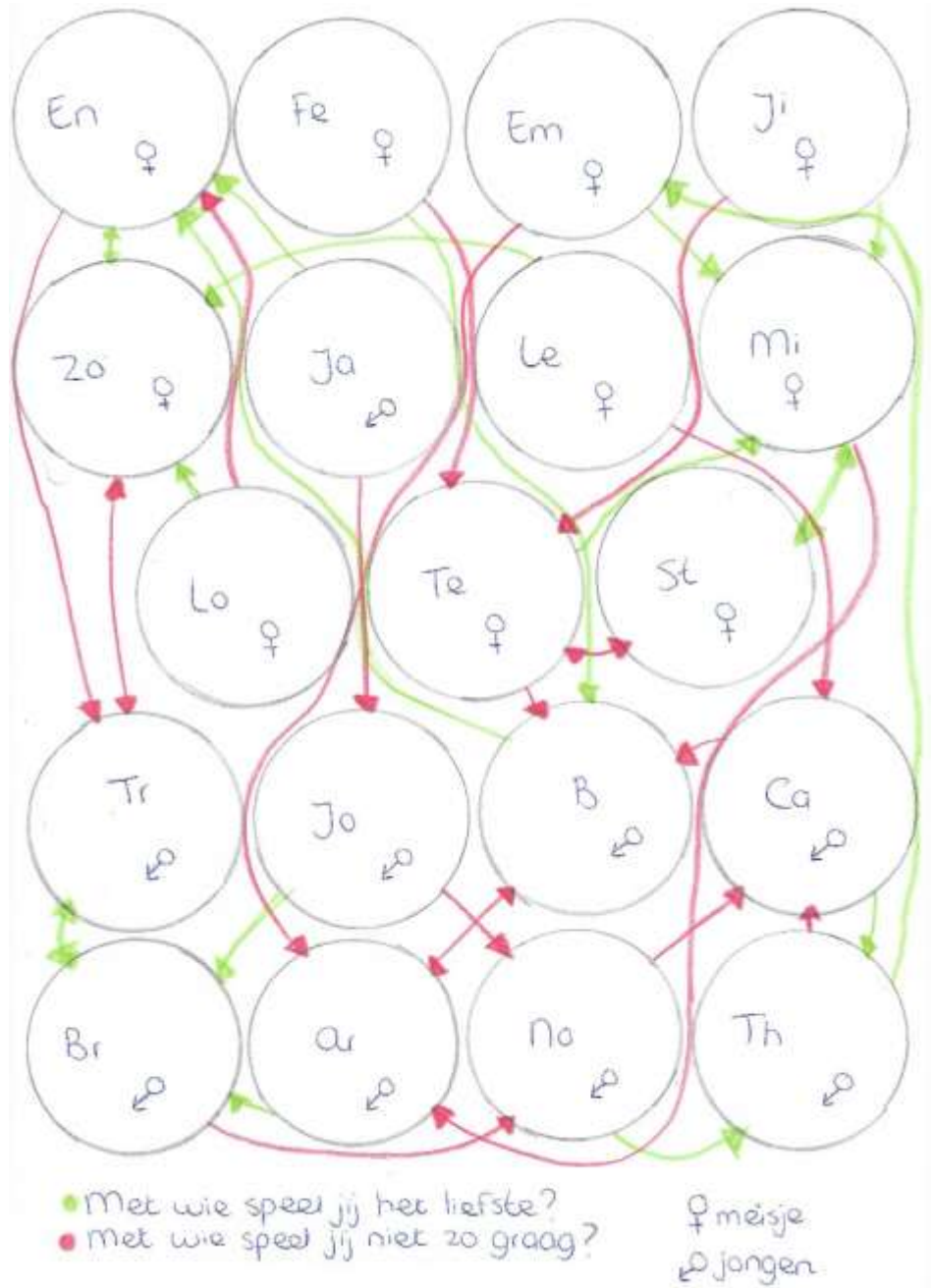
- ✓ B wil in de poppenhoek spelen. Helaas is deze hoek volzet. B kijkt boos en begint doelloos door de klas te lopen. Ik neem zijn hand vast en neem hem mee naar zijn prikkelarm hoekje. Onrustig wiebelt hij op zijn stoel. Ik vraag hem wat hij in de poppenhoek had willen spelen. 'Met de patiënten' zegt hij. Straks gaan we wisselen zeg ik. Misschien kunnen we nu alvast een lekker drankje voor de patiënten maken, dan mag je deze na de speeltijd geven. Dat wilde B wel. Ik gaf hem 2 potjes en 1 spuit (thema dokter). Het lukte hem niet om het water in de spuit te krijgen. Ik liep naar F toe, een lieve kleuter die erg behulpzaam is. 'Wil jij B en mij helpen om drinken te maken voor de patiënten in de poppenhoek?' Enthousiast liep F mee. B had het spuitje inmiddels op de grond gegooid en zat met zijn armen over elkaar. 'Lukt het niet?' vroeg F. Boos schudde B nee. 'Ik help je wel', 'het is ook moeilijk!' B knikt boos. F deed het voor en B hield haar goed in de gaten. B probeerde het opnieuw en het lukte! Hij straalde. Hij zag er tevreden uit. Toen het potje vol was riep hij mij. Ik kwam kijken en prees hem. Wat goed zeg! Je vond het zo moeilijk en je hebt niet opgegeven! En kijk eens, het is super goed gelukt. Heel knap! Ik vind dat jij een sticker hebt verdiend. Waarop B zei: F heeft dat ook goed gedaan. Dat is waar zeg ik. Dan krijgt F ook een sticker van mij. Na de speeltijd mocht B in de poppenhoek spelen. Hij was heel geconcentreerd de patiënten drinken aan het geven, samen met F. Ik kwam ook even in de poppenhoek kijken. B en F maakte eten voor mij klaar. Ze waren papa en mama aan het spelen. B: 'we zijn aan het spelen hé juf', 'we zijn geen echte papa en mama'. Waarop F zegt: nee maar wel echte vriendjes hé! Mijn hart smolt toen ik het gezicht van B zag. Hij glunderde van oor tot oor. B had zijn eerste officiële vriend in de klas gemaakt. Een betere succeservaring bestaat er niet.

Evaluatie

1 Betrokkenheid en welbevinden

Soms raakt B niet echt op dreef in de klas. Hij heeft iets voor ogen waar hij wil spelen en

kan dan boos worden wanneer dit niet gaat. Wanneer ik hem een alternatief biedt verliest hij zichzelf in chaotisch gedrag en wordt steeds drukker. Hem in zijn prikkelarm hoekje zetten, in combinatie met een rustige kleuter zorgt ervoor dat de betrokkenheid terug komt. Het welbevinden van B is zeker 50% gestegen nadat F zei dat ze vriendjes waren. Ik merkte dat de kleuters in het algemeen meer 'vrede' hadden met B. Ik besloot om nog eens het sociogram af te nemen. Er zaten inmiddels 4 maanden tussen sinds de vorige.

De resultaten waren verbazingwekkend. Er waren nog enkele kleuters die B als negatief ervaren maar ik weet niet of dit écht zo is of dat ze het meer uit gewoonte zeiden (ik heb namelijk geen conflict tussen hen ervaren). Ik was super trots op B. Hij is van ver gekomen..

2 Ontwikkelingseffecten

B heeft het weer iets geleerd op gebied van zelfsturing. Hij keek naar F en volgde haar voorbeeld. Hij leert het beste door te spiegelen. Ook heeft de fijne motoriek een grote rol in deze activiteit gehad. F heeft hem hier goed in begeleidt. De rol van mij als leerkracht werd als het ware overgenomen door F. Ik heb haar later nog even apart genomen en haar enorm geprezen. Straks als ik er niet meer ben heb ik een goede vervangster om een oogje op B te houden.

3 Volgende stappen

- Hoewel ze minder vaak voortkomen dan eerst, blijft B toch regelmatig buien houden wanneer hij zijn zin niet krijgt. Ik probeer hem in zijn prikkelarm hoekje te blijven plaatsen, maar ik voel dat hij het als straf begint te zien. Wanneer ik hem daar plaats met een maatje zoals F voelt de sfeer prettiger. In de toekomst blijf ik maatjes voor hem zoeken en leuke activiteiten in zijn hoekje aan te bieden die aansluiten op zijn belevingswereld.

3.2.5 Evalueren

Vanuit de werkpunten uit de interventieformulieren heb ik een korte evaluatie geschreven.

Verhogen van betrokkenheid en welbevinden in het algemeen.

Wat het hem vooral 'gedaan' heeft bij B om tot meer betrokkenheid en welbevinden te komen, is het inspelen op zijn interesses. Naast het koken was het bouwen en zijn prikkelarm hoekje een belangrijke toevoeging. Hij heeft zich tijdens het koken echt aangesproken gevoeld en vooral ook erkend en gewaardeerd. Het bouwen heeft hem tot echte resultaten (producten) gebracht en zijn prikkelarm hoekje heeft hem een nieuwe vriendin opgeleverd. Aan de emotionele problemen van B heb ik niet goed kunnen werken. Ik heb wel rollenspellen gedaan, complimentenronde, doos vol gevoelens en het emotiespel, maar om écht iets te bereiken had ik meer hulp nodig gehad van het thuisfront. Samenwerking met het thuismilieu is een vereiste als je één lijn wilt trekken in de opvoeding van het kind. B's papa stond er niet voor open en zijn mama kon het niet aan. Toch voelt B zich mede door de interventies beter in zijn vel en is hij emotioneel sterker geworden. Dit blijkt uit de resultaten van de observaties die ik in mei nog een tweede keer heb afgenomen. Het betreft de tijdsteekproef, turflijst, ABC analyse, Marc Boone en het formulier welbevinden. Op deze manier kon ik effecten meten van mijn aanpak. In de bijlage vindt u de resultaten van zowel oktober als van mei.

Werken aan de relatie met de juf.

Ook al moet ik vaak kordaat tegen B optreden (om hem bijvoorbeeld tijdens het voorsteken weer achteraan te plaatsen), voel ik dat ons contact sterk verbeterd is. Hij weet wat ik van hem verwacht en hij zoekt vaak steun of bevestiging bij mij om te kijken of hij aan mijn verwachtingen voldoet. Wat mij trots maakt is dat ik er meestal in slaag om een negatieve ervaring in iets positiefs om te zetten. Ik voel me heel nauw met B verbonden. Wanneer ik hem een knuffel geef, voel ik zijn liefde en dankbaarheid naar mij toe. Dit gevoel is wederzijds en ik denk dat hij dat merkt. Hij maakt nu vaker spontaan oogcontact of biedt zijn hulp aan wanneer ik bijvoorbeeld veel moet dragen. Hij voelt zich blijkbaar thuis bij mij.

Werken aan de relatie met de medekleuters en aan de sociale competenties.

Hier is het project rond koken heel belangrijk geweest. Ik heb B toen positief naar voren kunnen halen in de groep, zodat hij zich competent voelde. Deze, maar ook andere interventies hebben er toe bijgedragen dat B rustiger en positiever in de omgang met andere kleuters geworden is. Dit blijkt vooral uit het opnieuw afgenomen sociogram (zie interventieformulier 6). Opmerkelijk is dat B vaak spontaan kleuters opzoekt met wie hij eerder positief contact heeft gehad. Bijvoorbeeld met F. Hoewel écht samenspelen nog niet altijd lukt, weet B reeds af en toe voorwaarden te scheppen om tot betere sociale contacten te komen. Ook heeft hij een band gecreëerd met E, het meisje dat hem in het begin zwart heeft gemaakt. Ik hoorde zelfs van haar mama dat ze B had uitgenodigd bij haar thuis. De mama moest nog even wennen aan het idee, maar E had zo enthousiast gereageerd over B dat het uiteindelijk mocht. Dit was de eerste keer dat B bij iemand thuis mocht gaan spelen. Het schijnt heel gezellig te zijn geweest. Hierna volgden er nog meerdere malen. Het lijkt dat, nu E de 'goedkeuring' heeft gegeven, het hek van de dam is. B heeft al in meerdere vriendenboekjes mogen schrijven en ik hoor geen gefluister meer in de klas. Ik ben ontzettend trots op alle kleuters.

Werken aan zelfsturing.

B blijft de maatregelen rond structuur echt nodig hebben om tot betrokkenheid te komen. Zijn zelfsturingcapaciteit is nog steeds beperkt. Ik blijf hulpmiddelen zoals de beertjes van Meichebaum, stappenplannen, rollenkaarten en situatiekaarten voorzien. B heeft wel dankzij deze maatregelen stappen gezet in zijn ontwikkeling. Dat stelt me gerust.

3.3 Werken aan een positief pedagogisch klasklimaat

Wanneer je in de literatuur zoekt naar de betekenis van een positief klasklimaat krijg je veel definities met uiteenlopende vormen. In de ruimste omschrijvingen wordt een positief klasklimaat beschouwd als een sfeer die de leerkracht creëert in de klas, door de regels die er gelden, de interactie met de leerlingen en de fysieke omgeving. (Freiberg, 1999) Het is een milieu waar leerlingen zich goed voelen, plezier beleven, in een aangename sfeer kunnen werken en in interactie treden. (Karen Van Petegem, 2008) Om je als kind goed te kunnen ontwikkelen, is het belangrijk dat dit positief klasklimaat aanwezig is. Dit creëer je volgens Vandendriessche door middel van de volgende 7 strategieën (Vandendriessche, 2007):

1. Aandacht voor je eigen houding als leerkracht
2. Veiligheid bieden
3. Succeservaringen creëren
4. Ruimte maken voor plezier
5. Sociale relaties stimuleren
6. Open communicatie stimuleren
7. Integreer van positieve waarden en normen

In dit hoofdstuk ga ik deze strategieën kort toelichten en vertellen hoe ik deze heb geïntegreerd in mijn stageklas ter verbetering van het klasklimaat.

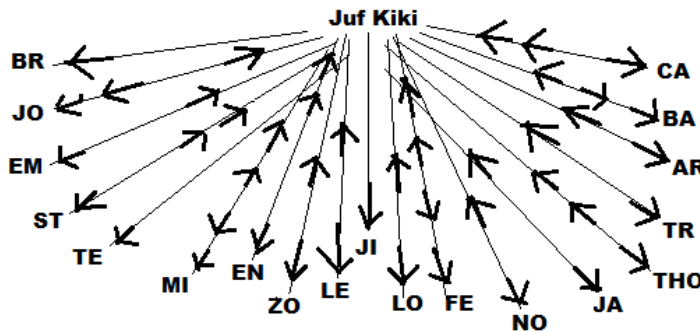
3.1.1 Aandacht voor je eigen houding als leerkracht

Vaak leggen leerkrachten het probleem bij een 'vervelende' kleuter. 'Dat kind is vervelend, hij luistert niet'. Jammer, want als je verder kijkt, zie je dat het probleem niet altijd (alleen) aan het kind ligt. We kijken wel naar het thuismilieu of naar de andere kleuters in de klas, maar er wordt weinig gekeken naar onszelf. Als leerkracht moet je je bewust zijn van de voorbeeldfunctie die je hebt en de invloed van je eigen houding die je uitoefent op het gedrag van de kleuters. Wanneer je als leerkracht zelf geen enthousiasme uitstraalt, zal je over het algemeen weinig enthousiasme opwekken bij de leerlingen. Wanneer je jezelf niet inspant, zullen de leerlingen ook minder gemotiveerd zijn om zich in te spannen. En wanneer je de leerlingen niet waardeert, kun je niet verwachten dat leerlingen dat onder elkaar doen. Daarom heb ik gedurende mijn stage kritisch naar mezelf gekeken en twee methodes gebruikt om mijn kwaliteiten en leerpunten als leerkracht te ontdekken.

3.3.1.1 De relatieroos (Brug, 2011)

De eerste methode is de relatieroos. Door middel van de relatieroos kun je bepalen aan welke kinderen je speciaal aandacht wilt schenken met het oog op een betere relatie. Je bekijkt de relatie vanuit twee kanten. Je gaat voor elk kind na hoe jij tegenover het kind staat en hoe het kind tegenover jou staat. In een goede relatie heb je weinig moeite om elkaar aan te voelen. Er is openheid en vertrouwen. Doorheen de aantal ervaringen is een band gegroeid die de communicatie vergemakkelijkt. In een slechte relatie word je door een muur van elkaar gescheiden. Het lukt je niet in voeling te komen met de ander. Er is onbegrip, koelte of zelfs een negatieve, afwijzende ingesteldheid. Om te kijken hoe mijn band met de kleuters gesteld is, heb ik de relatieroos ingevuld. Wanneer het pijltje richting mij staat heeft deze kleuter een positieve affectie naar mij toe. Dit kan worden aangegeven door 1 pijltje (goede relatie) of 2 pijltjes (sterke band). Omgekeerd kan het pijltje ook naar de kleuter gericht zijn. Ik voel dan bij 1 pijltje een goede relatie naar deze kleuter en bij 2 pijltjes een

sterke band. Het kan zijn dat het contact maar in één richting staat of dat het positieve contact wederzijds is.

Resultaten

Over het algemeen heb ik een goede band met de kleuters. Van de 19 kleuters zijn er 5 kleuters die een sterke band met mij voelen. In de relatieroos zie je dat 2 kleuters geen band met mij voelen. Dit zijn 2 nieuwe kleuters. Ze zijn wat stiller en meer op zichzelf. Hierdoor worden ze vaak over het hoofd gezien. Gedurende mijn stageperiode wil ik hier meer op letten en verbetering in onze relatie brengen. Het doet me wel plezier om te zien dat kleuter BA (kleuter B waarmee ik handelingsgericht heb gewerkt) een duidelijke affectie naar mij toont en dat dit, ondanks de tegenslagen wederzijds is.

3.3.1.2 De Roos van Leary (Remmerswaal, 2001)

De tweede methode is de Roos van Leary. Leary heeft in 1957 een model ontworpen waarmee relaties tussen mensen in kaart gebracht kunnen worden. Dit model kan behulpzaam zijn voor het verkrijgen van meer zicht op het betrekkningsniveau. Het bestaat uit twee dimensies:

- ✓ Een dimensie rond controle, invloed en dominantie; Dit betreft de mate waarin mensen invloed op elkaar uitoefenen. Aan het ene uiterste van deze dimensie vinden we "veel invloed" (macht, overheersing, dominantie en dergelijke), aan het andere uiterste "weinig invloed" (volgzaamheid en onderwerping). De invloedsverdeling tussen gesprekspartners kan dan ook verschillende vormen aannemen. Wanneer de invloedsverdeling gelijk is, spreken we van een symmetrische relatie. Wanneer ze ongelijk is van een complementaire relatie.
- ✓ De andere dimensie heeft betrekking tot intimiteit en affectie. Dit betreft de vraag naar hoe persoonlijk of afstandelijk de betrokkenen met elkaar omgaan. Op deze dimensie gaat het meer om vragen van samenwerking of tegenwerking, sympathie of antipathie, affectie of afwijzing en alle varianten hiertussen. Aan het ene uiterste van de samenwerkingskant plaatsen we coöperatieve gedragingen als ondersteunen, helpen en assisteren; aan het andere uiterste allerlei gedragingen die juist afstand scheppen en tegenwerking impliceren.

Om te kijken welke invloed ik uitoefen op de klas (en met name op B) heb ik de Roos van Leary ingevuld. (Remmerswaal J.) Doormiddel van het aanvinken van allerlei opties kwam ik uit op het volgende resultaat:

Interpretatie "Roos van Leary".

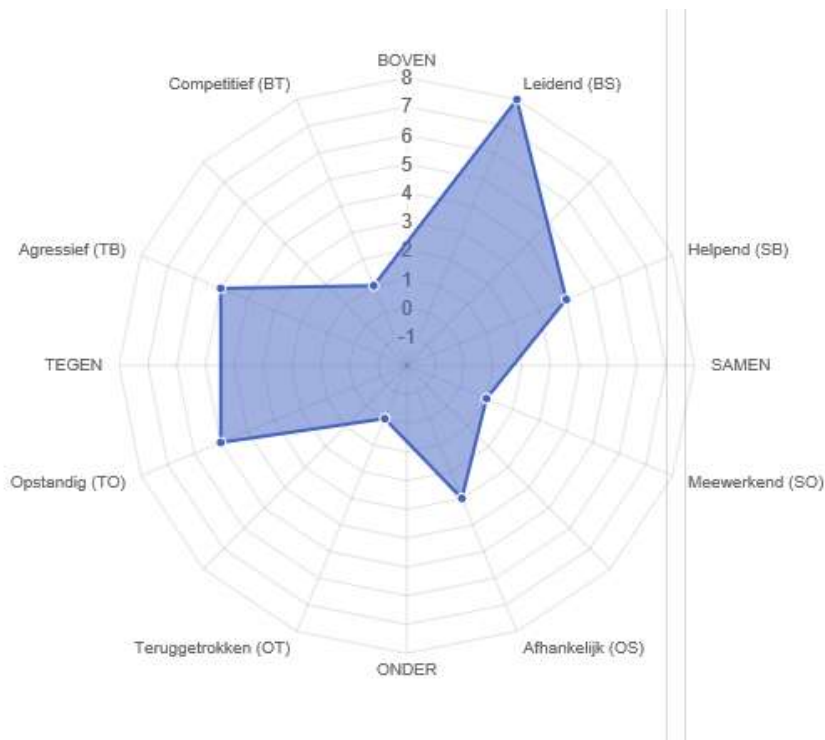
De segmenten in de rechterhelft van de cirkel geven aan in hoeverre u uzelf beschreven hebt als *affiliatief* (de "Samen"-pool van Leary) de segmenten in de linkerhelft als *vijandig* (de "Tegen"-pool van Leary).

De segmenten in de bovenste helft van de cirkel geven aan in hoeverre u uzelf omschreven hebt als *dominant* (de "Boven"-pool van Leary); de segmenten in de onderste helft als *submissief* (de "Onder"-pool van Leary).

Hogere scores (meer naar de buitenkant) wijzen op negatievere zelfomschrijvingen dan lage scores.

De typering van uw zelfbeeld is als volgt:

- kan fouten van anderen niet verdragen, vaak onvriendelijk, sarcastisch;
- kan voor zichzelf zorgen;
- dictatoriaal;
- met een ruim hart en onbaatzuchtig, moedigt aan, heeft er plezier in om voor anderen te zorgen;
- samenwerkingsgezind;
- bewondert en imiteert anderen, erg bezorgd om bevestiging te krijgen, vol respect voor gezag;
- gepikeerd wanneer een ander de baas over hem/haar speelt, sceptisch (twijfelzuchtig), licht geraakt.
- verbittert, klagerig, koppig.

Resultaten

Mijn sterke punten zijn dat ik goed kan leiden en goed zorg voor mijzelf en anderen. Ik moet zorgen dat mijn zwakkere punten zoals klagen en gepikeerd zijn niet de overhand nemen. Om dit te voorkomen moet ik de touwtjes af en toe iets losser laten en het niet erg vinden 'als iemand anders de baas speelt'. Ook moet ik stoppen met veel bevestiging vragen en blijven samenwerken om te komen tot een goed eindresultaat. In de kleuterklas zal ik ook minder dominerend moeten zijn naar de kleuters toe. Ik moet meer met ze overleggen en bepaalde situaties beter aanvoelen. Ik wil in mijn achterhoofd houden dat fouten maken mag en dat je hier van kunt leren.

3.3.2 Veiligheid bieden

Veiligheid is een belangrijk aspect voor een 'positief klasklimaat'. Kinderen moeten zich veilig voelen in de klas en in de groep vooraleer ze in staat zijn om te leren. Als leerkracht kun je een belangrijke rol spelen in het creëren van een emotioneel veilig gevoel bij de kinderen. Dit doe je door op de eerste plaats structuur te bieden. De kleuters weten door hun dagelijkse structuur wat van hen verwacht wordt en wat hen te wachten staat. Daarnaast is het aanbieden van een prikkelarm hoekje een pluspunt voor de kleuters die even tot rust willen komen. Het is belangrijk dat de kleuters kunnen 'ontsnappen' wanneer bepaalde situaties te veel worden. Ik denk bijvoorbeeld aan ruzie op het schoolplein of een gebeurtenis die de kinderen thuis heeft geraakt. Daarom is het vervolgens belangrijk om deze situaties en gebeurtenissen bespreekbaar te maken. Dit kan bijvoorbeeld in een praatronde.

3.3.2.1 Dagelijkse structuur

De kleuters weten dat wanneer de bel gaat ze op de speelplaats in de rij voor de poort moeten gaan staan. Samen met de juf lopen ze naar binnen en hangen in de gang hun jasje op. Als de juf in haar handen klapt moeten ze in een rij op het bolletje gaan staan. Ze nemen elkaar bij de schouders vast en stappen zo in een treintje naar de kring. Bij ons op stage werken we met 'het kindje van de dag'. 's Morgens bij aankomst weet dit kindje dat hij of zij de helper van de dag is. Bij onthaal en kalenders mag hij/zij de aanwezigheden opnemen, zeggen welke dag het is en een kruisje door de dag van vandaag zetten, de weerkalender aanvullen en vooraan in de rij staan. Ook mag dit kindje als eerste kiezen tijdens het hoekenwerk. De kleuters mogen d.m.v. een keuzebord hun kenteken in een bepaalde hoek plaatsen. Ze weten dat ze elke hoek maar één keer per dag mogen kiezen zodat iedereen de kans krijgt om in zijn favoriete hoek te spelen. Op deze manier krijgen de kleuters de kans om in verschillende hoeken hun talenten te ontdekken. Voor het kiezen loop ik altijd eerst een kort rondje met de kleuters door de klas. Bij elke hoek staan we even stil en overlopen welke materialen ze zien en wat ze hiermee kunnen doen. Elke dag kent vaste tijden waarop de kleuters mogen plassen, eten en naar buiten gaan. De kleuters kennen dit ritme van buiten. Het zorgt vastigheid dat op zijn beurt weer veiligheid biedt.

3.3.2.2 Prikkelarm hoekje

Sommige kleuters kunnen niet veel prikkels aan. Wanneer de klas bijvoorbeeld in thema is gekleed ontvangen de kleuters extra prikkels. Ik had eerst een tent voorzien waar de kleuters in konden lezen om zo tot rust te komen, maar de tent daagde de kleuters helaas uit om gek en druk in te doen. Naar een paar waarschuwingen heb ik de tent toch maar opgeruimd. Omdat sommige kleuters toch behoeften hadden om te lezen heb ik een stoel in de klas gezet met daarin een dekentje. De kleuters mochten hier individueel (waardoor er ook geen gekke dingen gebeurde) lezen. Andere kleuters zoals B wilde niet lezen, maar kon niet rustig werken door de hoeveelheid prikkels. In een hoekje van de klas stonden enkele tafels. Deze hoek was afschermt door kasten. Ik besloot om tijdens mijn volgend thema dit hoekje niet aan te kleden en hier kleuters te plaatsen die zonder afleiding rustig wilde werken. Dit hielp enorm. Vooral voor kleuter B die hier regelmatig terug te vinden was. Ik plaatste hem met de rug naar de andere kleuters toe zodat hij geen enkele prikkel ontving. Tegenwoordig wordt er veel van de kleuters verwacht. Denk maar aan CITO e.d. Het is belangrijk dat je in de klas ruimte biedt om de kleuters even tot rust te laten komen.

3.3.2.3 Praatronde

Vaak als er iemand vrijwillig in mijn prikkelarm hoekje ging zitten, betekende dat er iets met dit kind aan de hand was. Er was een reden waardoor hij even uit de drukte en alle toebehorende prikkels wilde. Ik ging dan naast dit kindje zitten en sprak over 'koetjes en kalfjes' om erachter te komen wat er aan de hand was. Vaak leidde dit tot gesprekken over vervelende thuissituaties of pesterijen op het schoolplein. Aan het einde van de dag maakte ik dit soort situaties altijd bespreekbaar. Samen met de kleuters bespraken we het gevoel, de reden en een eventuele oplossing. De kleuters konden dit bijzonder goed. Soms wilde het kindje uit de prikkelarme hoek niet dat haar situatie besproken werd. Ik liet het voor deze dag dan even los en zocht thuis een prentenboek met een gelijknamige situatie. De prentenboeken van 'Kikker' (Max Veldhuijs) waren hier uitermate geschikt voor. Wanneer ik geen prentenboek vond, deed ik samen met de kleuters een rollenspel zodat ze toch grip op de situatie kregen.

3.3.3 Succeservaringen creëren

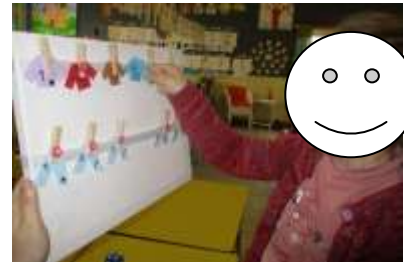
Om zich goed te voelen in de klas moeten kinderen weten dat ze iets betekenen en tot iets in staat zijn. Daarvoor is het belangrijk dat voor elke kind voldoende succeservaringen gecreëerd wordt. Een succeservaring werkt stimulerend bij het leren en zal ook het zelfvertrouwen en zelfbeeld van het kind ten goede laten komen. Om dit te creëren zul je als leerkracht moeten aansluiten bij de leef en belevingswereld van de kleuters. Daarnaast is het belangrijk om de leerstof aan te passen op niveau. Hierbij vertrek je vanuit meervoudige intelligentie.

3.3.3.1 Vertrekken van meervoudige intelligentie (Gardner, Wikipedia, 1983)

Volgens Gardner zijn er negen verschillende soorten intelligenties, namelijk: verbaal/linguïstische intelligentie (taalslim), logisch/mathematische intelligentie (reken slim), visueel/ruimtelijke intelligentie (beeldslim), muzikaal/ritmische intelligentie (muziek slim), lichamelijke/kinesthetische intelligentie (beweeg slim), interpersoonlijke intelligentie (samenslim), intrapersoonlijke intelligentie (zelfslim) en natuurgerichte intelligentie (natuurslim). Het voordeel om intelligentie als een breed spectrum te beschouwen, is dat je op die manier elke leerling de kans geeft om uit te blinken in een bepaalde intelligentie. Iedereen is namelijk ergens goed in. Een kind dat misschien op wiskundig vlak niet zo goed is, kan op het muzische vlak uitblinken en krijgt daarmee de kans om op dat vlak succeservaringen op te doen. Deze succeservaring kan dan weer een invloed hebben op de groei in de andere intelligenties. Door te vertrekken vanuit meervoudige intelligentie en je leerstof hier op aan te passen, geef je leerlingen bovendien de kans om hun talenten te ontdekken en te ontplooien op een veel ruimer gebied dan enkel het cognitieve. Zo geef je elke kind de kans om te ontdekken waar hij goed in is en waar hij nog in kan groeien. Dit zal dan weer de zelfkennis van de leerlingen ten goede laten komen. Om hier achter te komen heb ik doormiddel van observaties (Laevers) gekeken waar de kleuters goed in zijn en welke kwaliteiten zij te bieden hebben. Wanneer er dan bijvoorbeeld een taalopdracht was zette ik de kleuters met een verbaal/linguïstische intelligentie in de kijker.

3.3.3.2 Leerstof op maat

Wanneer je de meervoudige intelligenties in je achterhoofd hebt kun je leerstof op maat bieden. Dit doe je door de differentiëren. Zo confronteer je minder sterke leerlingen niet steeds met de dingen die ze niet kunnen, maar hebben zij integendeel het gevoel ook succesvol te zijn in het leren. Hierdoor komt hun welbevinden en motivatie ten goede. In mijn lessen hield ik rekening met de beginsituatie. Ik differentieerde op gebied van: niveau, inhoud, tijd, tempo, doelstellingen, extra hulp (van bijvoorbeeld logopedie) en eventuele verlengde instructies. Wanneer alle kinderen de kans krijgen om op maat te groeien in hun mogelijkheden, ondervind je als leerkracht dat elk kind daar baat bij heeft en niet enkel kinderen met een beperking. Zo kun je bij rekenen voor de oudste kleuters gebruik maken van cijferbeeld en getalbeeld bij de jongste.

3.3.4 Plezier in de klas

De kunst in deze categorie is om het leren aangenaam en plezierig te maken voor de kinderen en ervoor te zorgen dat de boog niet altijd gespannen staat. Dit doe je bijvoorbeeld door humor te gebruiken. In mijn stageklas gebruikte ik 'Rikki', mijn living puppet. Daarnaast vond ik het belangrijk om voldoende muzische vorming in de week te plannen. Niet alleen voor het plezier, maar ook voor de ontwikkeling. Onderzoek heeft uitgewezen dat kleuters door bijvoorbeeld een lesje muziek zich ontwikkelen op taalgebied, cognitief, fijne motoriek en op sociaal-emotioneel gebied. (Hoeven)

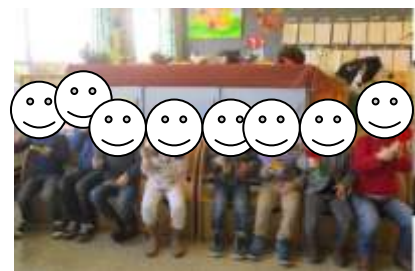
3.3.4.1 Klaspop Rikki

Rikki is een lieve klaspop die met zijn humor de harten van de kleuters heeft laten smelten. Voor veel kleuters is hij een vertrouwenspersoon waar ze alles tegen kunnen zeggen. Voordat de school begint zit hij al te wachten op een stoel in de kring. Hij verwelkomt iedereen en geeft ze een high five. Soms slaan de kleuters hard. Hij roept dan 'au, au' waardoor de kleuters op de grond rollen van het lachen. Vaker komt hij tijdens het hoekenwerk kijken wat iedereen aan het doen is en geeft ze een complimentje. Op het einde van de dag geeft hij alle kleuters een knuffel. Hij is hun beste vriend.

3.3.4.2 Muzische activiteiten

✓ Domein muziek:

De kleuters vinden muziek geweldig. Of het nu liedjes aanleren zijn of het experimenteren met muziekinstrumenten. Ze kunnen er hun energie in kwijt. Kleuters hebben een opmerkelijk goed gehoor. Na het liedje 1 keer te hebben gehoord, kunnen de kleuters het grotendeels al meezingen. Het is een leuke, speelse manier om jezelf te uiten.

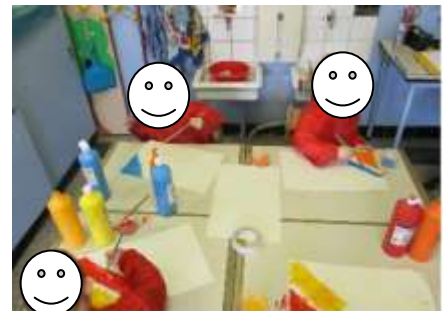
✓ Domein drama:

Kleuters houden van rollenspellen. Het geeft hen grip op de wereld. Ze leren situaties begrijpen en op een bepaalde manier met elkaar om te gaan. Het is goed dat de kleuters via deze manier hun gevoel kunnen omschrijven. Het is belangrijk om je te uiten en niet om alles op te kroppen. Wanneer er geen tijd was voor een dramales zorgde ik voor drama in de poppenhoek. Door het voorzien van rollenkaarten en situatiekaarten gecombineerd met verkleedkleden was dit een groot succes.

✓ Domein beeld:

De kleuters zijn graag creatief bezig, maar vaak nemen wij het ontdekkend leren van hen af. Er wordt steeds meer gewerkt aan eindresultaten (product) terwijl het proces veel belangrijker is. Het gaat om de weg die de kleuter afgelegd om tot het eindresultaat te komen. Op de foto ziet u een groepje die naar aanleiding van een regenboog buiten een regenboog wilde verven. Het maakt niet uit dat de regenboog niet in een boog staat met de juiste kleuren onder elkaar. Het gaat om hun interpretatie van een regenboog en dat ze al doende de kleuren leren kennen en kennis maken met het materiaal.

✓ Domein beweging:

Tegenwoordig hoor je het overal op het nieuws: kinderen worden te dik. Enerzijds ligt dit aan de voeding, maar persoonlijk denk ik dat de voornaamste reden te weinig beweging is. Met alle computerspellen, Ipads en noem maar op zitten de kinderen tegenwoordig vooral stil. Daarom heb ik op stage het thema 'gezonde voeding' gegeven. Elke ochtend verzamelde we alle kleutergroepen op het schoolplein en deden we ochtendgymnastiek. We deden elke ochtend hetzelfde dansje. Kleuters houden van herhaling en aan het einde van de week deden ze al flink mee! Ze hadden veel plezier in het springen, bewegen en dansen.

3.3.5 Sociale relaties stimuleren

Als leerkracht krijg je bij het bouwen aan een positief klaslimaat de moeilijke opdracht om ervoor te zorgen dat de klas één klasgroep wordt, waar iedereen welkom is. Het gevoel hebben dat ze erbij horen is namelijk cruciaal voor een kind om zich goed te voelen in de klas. Daarom is het belangrijk om de tijd te nemen om de klas goed te kennen. Omdat mijn kleuters elkaar op stage al kende, heb ik andere spelletjes geïntroduceerd die de sociale relaties stimuleren.

3.3.5.1 Samenwerkingsspelletjes.

Door samenwerkingsspelletjes leren de kleuters met elkaar en van elkaar. Samenwerken kun je in allerlei vormen en opdrachten gieten. Tijdens mijn stage heb ik veel samenwerking gedaan tijdens de knutselactiviteiten. Hoewel dit knutselen vaak een individuele opdracht lijkt, is het vrij eenvoudig om hier een samenwerkingsopdracht van te maken. Door samen te werken ontstaat er een sociale controle. De kleuters helpen elkaar en ik kan als juf een kijkje nemen in de andere hoeken. Hieronder zullen enkele voorbeelden volgen:

Veterstrikken; in plaats van de kleuter veters te leren strikken op hun eigen schoen, of op een papieren schoen, heb ik de kleuters in tweetallen opgesteld om elkaars veters te strikken. Hierdoor kregen ze een stukje verantwoordelijkheid. Ze moesten namelijk zorgen dat de veters netjes gestrikt waren zodat de andere kleuter niet zou struikelen. Ook met vouwen kun je een samenwerkingsopdracht voorzien. Hoewel de kinderen individueel hun kikker vouwen, maken ze hier uiteindelijk een gezamenlijke collage van. De kinderen vormen op deze manier samen één geheel. Ze zijn één team. Bovendien

ziet hun werk er meteen indrukwekkender uit. Bij een tekenles liet ik de kleuters samen een schilderij maken. Één kleuter mocht het gras tekenen, de volgende mocht op het gras een huis tekenen, de derde bloemen in de tuin en de vierde wolken met een zon. Er werd een prachtig schilderij gecreëerd waar ze ontzettend trots op waren. Sommige kleuters wilde een portret tekenen van elkaar. Hierdoor werden ze 'gedwongen' om elkaar goed te bestuderen. Ondertussen werd er vrolijk gebabbeld en leerde de kleuters elkaar beter kennen. Wat de kleuters het aller-leukste vonden, was met een stift de contouren van elkaars lichaam om te trekken tijdens een wiskunde les. Er werd besproken wie het grootste was en het kleinste. Daarna hebben ze samen zichzelf ingekleurd. Een tweede wiskunde activiteit was dat de kleuters in de bouwhoek een bed moesten maken voor Rikki. Het bed moest even groot zijn als de klaspop dus er moest goed worden gemeten. De kleuters vonden het leuk omdat ze samen iets mochten doen voor de klaspop. Tot slot heb ik enkele kookactiviteiten gedaan op stage. De kleuters mochten om de beurt iets in de ketel gooien, snijden, roeren of mixen. Ze moesten samen tot een lekker product komen en dat was zeker gelukt!

3.3.5.2. Contactspelletjes

Het aanraken van elkaar biedt een bepaalde veiligheid. Op stage heb ik veel contactspelletjes gedaan. Bijvoorbeeld: 'tik,tik, wie ben ik?', 'blindemannetje' of in de kring een bal naar elkaar overgooien. Met de turnlessen heb ik regelmatig contactspelletjes voorzien. Zo mochten de kleuters elkaar vooruittrekken op een matje, zachtjes aan elkaar duwen/trekken, touwtje trekken, worstelen en elkaar masseren aan het einde van de turnles. De kleuters genoten hier enorm van. Ze kunnen hier hun energie in kwijt en tasten letterlijk en figuurlijk af hoe ver ze bij de ander kunnen gaan. Ik wilde eerst een lesje Sherborne geven, (Jaminé, 2014) maar als stagiaire mag je dit helaas niet zelfstandig uitvoeren. Ik houd het wel in gedachten voor later in het werkveld. Het is een goede methode om de ontwikkeling van de totale persoonlijkheid te bevorderen.

3.3.5.3 Open staan voor diversiteit in de klas

Omdat klasgroepen meer en meer gekenmerkt worden door diversiteit, zal bij het creëren van een groepssfeer ook daar aandacht aan besteed moeten worden. Ruimte creëren voor diversiteit is hierbij een cruciale stap, die zorgt dat iedereen zichzelf kan zijn in de klas. Dit kan door openlijk te praten over verschillen en gelijkenissen tussen mensen, over verschillende perspectieven op de werkelijkheid, verschillende culturen en godsdiensten en

over eigen mogelijkheden en beperkingen. In mijn stageklas had ik een kleuter uit Indonesië: A. Hij was altijd erg stil. Dit kwam vooral doordat hij de Nederlandse taal nog niet goed beheerste. Ik heb toen aan zijn moeder gevraagd of ze hem misschien voorwerpen of foto's vanuit Indonesië kon meegeven, zodat hij in de klas daar iets over kon vertellen. Ze vond het een geweldig idee en had zelfs lekkere Indische sponscake (Kue Bolu Pandan) gemaakt. Ik heb A nog nooit zoveel horen vertellen. De kleuters waren allemaal erg enthousiast. De volgende dag kwamen ook andere kleuters met voorwerpen en foto's naar de klas die hen typeerde. De klas leerde hierdoor elkaar beter kennen en waarderen.

3.3.6 Open communicatie stimuleren

Het volgende ingrediënt van een positief klasklimaat is het stimuleren van reflectie en open communicatie in de klas. Door hier aandacht voor te hebben leer je kinderen hun gevoelens onder woorden te brengen, reik je hen probleemoplossingvaardigheden aan en verhoog je hun zelfkennis. Bovendien bouw je door open communicatie en reflectie aan een eerlijke sociaal-emotionele sfeer in de klas.

3.3.6.1 Overlopen van de dag

Sommige kleuters komen weinig of slecht tot spel. Het is belangrijk om elk thema nieuw, uitdagend materiaal aan te bieden. Sommige kleuters weten niet wat ze met dit nieuw materiaal kunnen doen. Daarom overloop ik altijd aan het einde van de dag alle uitgevoerde handelingen. Iedereen mag om de beurt één hoek kiezen waarin ze vandaag het fijnste hebben gespeeld. Hierbij mogen ze vertellen wat ze hebben gespeeld en met wie ze hebben gespeeld. Op deze manier krijgen de kleuters die moeite hebben om tot spel te komen ideeën voor de dag er na.

3.3.6.2 Regels en afspraken

Wanneer je een positief klasklimaat wilt creëren, is het van belang om duidelijke regels en afspraken te maken. Omdat de kleuters nog niet kunnen lezen heb ik samen met hen deze regels opgesteld. Ik schreef bijvoorbeeld 'wij blijven van elkaar af' en samen met de kleuters brainstormde ik over een pictogram die ik naast de zin kon tekenen. De regels werden op een groot blad opgehangen in de klas. Omdat de kleuters hun naam niet zelf kunnen schrijven, gaf ik hen allemaal hun eigen kenteken. Ze hebben deze onder onze gedragsregels geplakt en elkaar beloofd deze regels te hanteren in de klas. De eerste weken verliep dit nogal moeizaam. Ik moest vaak terugkoppelen en op het blad terugwijzen. Na veel herhaling zaten de gedragsregels er uiteindelijk in. Ze spraken elkaar aan wanneer iemand de regels even vergat. Er heerste een sociale controle in de klas.

3.3.6.3 Praten over gevoelens

Het is belangrijk dat kleuters een open communicatie hebben betreft hun gevoelens. Opgekropte gevoelens zorgen voor agressie of teruggetrokkenheid. In de klas heb ik een humeurmeter gemaakt. De kleuters kregen een kartonnen rondje met daarop 5 kleuren. Elke kleur stond voor een andere emotie: blij, boos, verdrietig, bang en moe. Omdat sommige kleuters moeite hadden om de kleuren aan emoties te koppelen, mochten ze in tijdschriften prenten zoeken die deze emotie weergaf. Ze mochten deze uitknippen en plakken op de juiste kleur. Daarna heb ik van alle kleuters een foto gemaakt. Deze plakte ik vast op een wasknijper. De kleuters mochten na elke speeltijd indien dit nodig was hun wasknijper

verzetten naar de juiste emotie. Dit was een aanleiding voor vele kinderen om hun emotie bespreekbaar te maken. Dit deden we in een praatronde. Ook heb ik het thema 'gevoelens' in de klas uitgewerkt. Hierbij leerden de kleuters de betekenis van de verschillende emoties en werd dit door een breed scala aan activiteiten kenbaar gemaakt.

3.3.7 Integratie van positieve waarden en normen

Kinderen spenderen grotendeels van hun tijd op school. Het is daarom belangrijk dat wij als leerkrachten hen belangrijke waarden en normen mee geven. Het integreren van positieve waarden zorgt ervoor dat het samen leven en werken in de klasgroep aangenaam verloopt voor iedereen. Belangrijke waarden zijn eerbied en respect (voor elkaar, voor de natuur, voor materiaal), elkaar waarderen, eerlijkheid, elkaar helpen en zorg dragen voor elkaar. Om deze waarden en normen in de klaspraktijk te integreren is veel oefening nodig. Vaak weten de kleuters wel degelijk wat wel of niet mag, maar testen ze dit graag uit. Daarom heb ik een beloningssysteem opgesteld voor de kleuters die zich goed houden aan onze zelfgemaakte regels en afspraken.

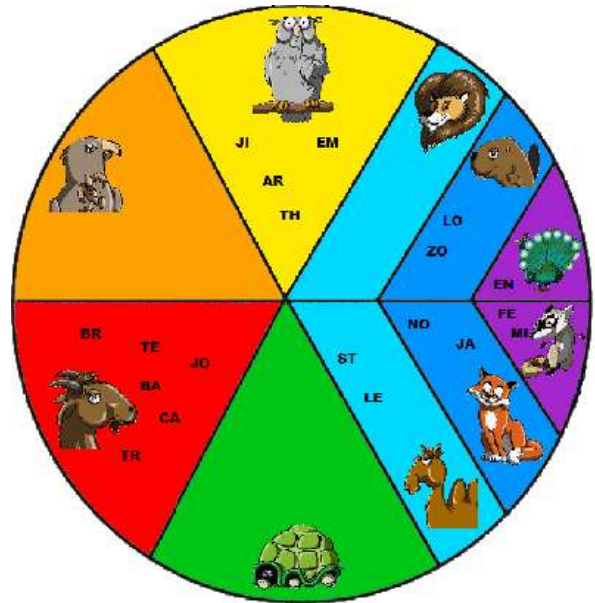
3.3.7.1 Beloningssysteem

Naast onze klasregels hing een beloningssysteem. Aan de linkerkant van het blad had ik de kentekens van de kleuters geplakt. Daarnaast had ik 5 kolommen getekend. Elke kolom stond voor één dag. Wanneer de kleuters zich aan de afspraken hielden mochten ze op het einde van de dag een kruisje in de juiste kolom zetten. Wie aan het einde van de week 5 kruisjes had, kreeg een sticker. Deze methode werkte echter niet. Er waren lieve kleuters die zonder moeite elke week een sticker kregen. De kleuters die het moeilijker hadden zoals B kregen nooit een sticker. Dit demotiveerde ontzettend want ze werden steeds negatief bekrachtigd. Daarom heb ik het klassikale beloningssysteem geschrapt en gewerkt met een individueel beloningssysteem. Ik keek naar de belevingswereld per kleuter en stelde mij de vraag 'waar houdt dit kind het meeste van?' Bij B kwam ik uit op auto's. Ik printte op de computer 2 prenten van een duim af. D.m.v. een elastiekje knoopte ik ze samen. Dit elastiekje bond ik aan de broek van B vast. Elke ochtend begon hij met 2 duimen. Hier hoefde hij niets voor te doen. Hij moest alleen zorgen dat ik geen reden vond om deze duimen af te pakken. Wanneer het dan toch uit de hand liep nam ik 1 duim af. Hij kreeg wel altijd de kans om de duim opnieuw te verdienen wanneer hij terug zijn best deed. Elke dag startte hij opnieuw met 2 duimen: nieuwe ronde, nieuwe kansen. Als hij aan het einde van de dag nog 2 duimen had kreeg hij een 'cars sticker'. Om het beloningssysteem langzaam af te bouwen had ik een auto gekocht in de winkel. B werd nu niet meer per dag beoordeeld, maar aan het einde van de week. Als hij elke dag zijn best had gedaan mocht hij vrijdag met de auto spelen. Omdat zijn interesse in auto's hoog is en omdat hij niet meer zijn uiterste best hoeft te doen om überhaupt een beloning te krijgen was het succes groot. Ik zag hem groeien in zijn manier van omgang met de andere kleuters en onze band werd steeds sterker.

3.3.7.2 De Axenroos (Hanoulle:, 2007)

De axenroos is een model om de interactie tussen mensen te typeren. Het biedt een handvat om te praten over de manier waarop mensen met elkaar omgaan. Daarnaast kan vanuit deze theorie het eigen gedrag kritisch worden bekeken en kunnen de effecten van dit gedrag op anderen ingeschat worden. De axenroos werd uitgewerkt door Ferdinand Cuvelier vanuit zijn therapeutisch werk. Om het praten over de verschillende posities te vergemakkelijken, wordt elke positie benoemd aan de hand van een totemdier. Je hebt de leeuw (leider), de kameel (volger), de bever (verzorger), de poes (genieter), de pauw (ijdeltuit), de wasbeer (de betrokkene), de uil (stil), de schildpad (onzeker), havik (vechter) en de steenbok (koppig). Het systeem is gebaseerd op de Roos van Leary. Het enige verschil is dat de Roos van Leary uitgaat van het eigen gedrag ten opzichte van het gedrag van een ander. De axenroos gaat

daarentegen uit van de eigen attitude ten opzichte van een ander. Iedereen is verschillend, elk kind en elke volwassene heeft een eigen manier om te reageren op bepaalde gebeurtenissen. Ook de dieren van de axenroos hebben allemaal hun eigen manier van doen. Het ene dier neemt graag de leiding, het andere volgt graag. Het ene dier helpt graag en een ander geniet van cadeautjes en verwennerijen. Iedereen heeft eigenschappen van verschillende dieren. Als je weet welk totemdier een kind is, kun je hier rekening mee houden in bepaalde situaties. Daarom heb ik in mijn stageklas iedereen gekoppeld aan een dier door te kijken naar hun karakter en eigenschappen. Zoals u in het cirkeldiagram kunt zien hebben we veel steenbokken en uilen in de klas. Bij de havik, leeuw en schildpad is niets ingevuld. Er hadden wel enkele kleuters kenmerken van deze dieren, maar leunden meer naar kenmerken van een ander dier. Tijdens groepsopdrachten hield ik rekening met deze uitwerking. Het is namelijk niet verstandig om een groepje steenbokken samen een opdracht te laten doen. Door deze observatie kwam ik tot een goede heterogene groep, waarin iedereen zijn verschillende kwaliteiten kon gebruiken om samen tot een product te komen.

3.3.7.3 Complimentenronde

Om tot slot de sfeer in mijn klasgroep te verbeteren gaf ik elke ochtend in de rij de kleuters een complimentje. Dit ging over hun gedrag (wat sta jij flink in de rij) of over hun uiterlijk (wat een mooi truitje heb jij aan, is die nieuw?) De kleuters straalden dan van oor tot oor. Op een gegeven moment merkte ik dat de kleuters onderling ook complimentjes begonnen te geven. Ik besloot om dit eens klassikaal uit te proberen. Alle kleuters mochten gaan staan in de kring. Ik gaf als eerste een compliment aan het kindje van de dag. Hij/zij mocht dan een ander kindje kiezen en een compliment geven. Daarna moest hij gaan zitten. Zo ging het door tot dat iedereen zat. Iedereen had dan een complimentje gegeven en een compliment gekregen. In het begin werden er vaker dezelfde dingen gezegd '(X) kan flink spelen'. Maar na een tijdje oefenen kwamen de kleuters met mooie, diverse complimenten. Je zag aan de kleuters dat het hen goed deed. Enthousiast vertelde ze dit tegen hun ouders. Dit zorgde op zijn beurt weer voor een goede relatie tussen de ouders onderling.

4. Eindconclusie

Vanuit een breed perspectief (het M-decreet), heb ik ingezoomd op de individuele kleuter. Ik heb gekeken naar wat het M-decreet inhoudt, wat de krachtlijnen ervan zijn in theorie en wat men hiervan vindt in het werkveld, zodat ik deze kennis kon gebruiken voor mijn tweede onderzoeksvraag m.b.t. het handelingsgericht werken met een zorgkleuter. Vanuit de visie 'inclusie' heb ik B geobserveerd, geanalyseerd en gehandeld. Ik heb hem redelijke aanpassingen zoals o.a. een prikkelarm hoekje aangeboden. Hierbij doorliep ik het zorgcontinuüm en differentieerde op inhoud, niveau, tempo, tijd, doelstellingen en instructie.

Luik 1: Het M-decreet

Ik startte mijn eindwerk met de vraag: 'Welke invloed heeft het M-decreet op de organisatie van een zorgteam in een basisschool?'

Na het invullen van de vragenlijsten (zie 2.4) kan ik met zekerheid zeggen dat deze invloed groot is. De leerkrachten en directie voelen zich zowel praktisch als theoretisch niet klaar voor deze overgang. Als je kijkt naar de vragenlijsten zie je dat de leerkrachten slecht zijn voorbereid. Bijna 90% heeft geen vormingen gevolgd. Hierdoor weten leerkrachten niet wat hen te wachten staat en heerst er een grote angst voor het onbekende. De voornaamste angst is het tegemoetkomen aan de specifieke maatregelen. 'Wat hebben we nodig?' 'Hoe gaan we daaraan komen?' 'Mag ik als leerkracht medicatie toedienen?'

Dit bevestigt ook het recent onderzoek van Klasse (Leemans, 2016) waarin blijkt dat 1 jaar na de invoering van het M-decreet deze angst nog altijd heerst. De angst heeft alleen een andere wending gekregen. Er heerst nu geen angst meer voor het 'onbekende', maar angst voor prestatie en voor het 'alleen' staan.

Leerkrachten praten zichzelf vooral veel 'cowboy verhalen' aan. Je staat er namelijk niet alleen voor. Er zijn M-coaches en er is een waarborgregeling opgenomen binnen het decreet. Daarnaast blijft het vertrouwde GON (geïntegreerd onderwijs), en het CLB (Centrum voor Leerlingenbegeleiding) samen met de zorgleerkracht zorgen voor de nodige ondersteuning. Het is belangrijk dat het zorgteam blijft communiceren en kleine stapjes vooruit zet. Uiteindelijk blijkt uit de vragenlijst dat scholen al zorgmaatregelen nemen: het doorlopen van het zorgcontinuüm, differentiëren in de klas en geïntegreerd werken met het zorgteam. Het is vaak het idee van iets 'nieuw' dat de leerkrachten schrik aanjaagt, maar in principe gebeurt er al veel.

Ik weet zeker dat we dit decreet met z'n allen kunnen waarmaken. We moeten stoppen met stempels op leerlingen plakken en leren om beter te kijken naar wat ze nodig hebben. Het is belangrijk dat we kijken naar het kind achter het label. Uiteindelijk zijn we leerkrachten geworden om kinderen het goede voorbeeld te geven. Laten we dan beginnen door het voorbeeld te geven dat iedereen gelijk is en iedereen erbij hoort.

"The only disability in life, is a bad attitude"

~ Matthew Jeffers

Luik 2: Handelingsgericht werken met een kleuter

De tweede vraag 'Hoe kan ik de problematische opvoedingssituatie van B en zijn leerkracht in de tweede kleuterklas oplossen?' heb ik door middel van handelingsgericht werken (HGW) vorm gegeven. Na mijn observaties was het al snel duidelijk dat B sociaal-emotionele problemen heeft. Om hem zo goed mogelijk te kunnen helpen, heb ik gebruik gemaakt van de HGW cyclus. Na het doorlopen van deze stappen ben ik opnieuw gaan observeren om te kijken of de uitgevoerde interventies effect hebben gehad. B heeft een enorme vooruitgang gemaakt. Hij kan zich langer op activiteiten concentreren, doet andere kleuters geen pijn meer en maakt geen materialen meer stuk. Er zullen nog altijd aandachtspunten blijven zoals het verwoorden van gevoelens, het samenspelen en samen delen. De periode was tekort om deze kleuter volledig onder handen te nemen. Toch ben ik blij met het eindresultaat.

Daarnaast heb ik het pedagogisch klimaat in de tweede kleuterklas aangepakt. Hierbij vertrok ik vanuit 7 strategieën: veiligheid, succeservaringen creëren, plezier maken, sociale relaties + open communicatie stimuleren, integreren van positieve waarden en normen en naar jezelf kijken als leerkracht. Vooral dit laatste is een belangrijk aspect voor mij geweest. Het zijn niet alleen de kinderen die groeien, maar jijzelf als leerkracht groeit ook. Elke dag leer je nieuwe dingen bij. Het is belangrijk om af en toe kritisch op jezelf te reflecteren. Je bent het voorbeeld van een grote groep kinderen. Foutief gedrag nemen ze over. Je moet bewust zijn van de gevolgen die je uitgevoerde handeling heeft op de kleuters. Het heeft mij tot een betere leerkracht gemaakt.

*“ If you focus on problems, you find more problems,
If you focus on successes, you find more successes”
~ Max Odell*

5. Literatuur

- Ackere, J. v. (sd). *Veldschool*. Opgehaald van <http://www.veldschool.be/Axenroos.htm>
- Boone, M. (2006). *Kleuters met extra zorg*. Mechelen: Plantyn.
- Brug, M. (2011, Juni 21). *Prezi relatieroos*. Opgehaald van https://prezi.com/l-ge_uxxxfjr/relatie-roos/
- CD&V. (2015, februari 13). *Sterkervlaanderensterkerland*. Opgehaald van <https://www.sterkervlaanderensterkerland.be/artikel/het-abc-van-het-m-decreet>
- Crevits, H. (2015, februari 13). <http://www.hildecrevits.be/nl/het-abc-van-het-m-decreet>.
- Delbaere, P. (2015, februari 13). Opgehaald van OVSG: <http://www.ovsg.be/pers/hoe-ondersteunen-pbds-en-onderwijsverstrekkers-m-decreet>
- Freiberg. (1999). in *Teacher Effectiveness Enhancement Programme*.
- G.O. (2015, oktober 19). Infosessie M-decreet in basisschool Stippe Stap in Genk. (K. Bleize, Interviewer)
- Gardner, H. (sd). *Wikipedia*. Opgehaald van https://nl.wikipedia.org/wiki/Meervoudige_intelligentie
- Gardner, H. (1983). *Wikipedia*. Opgehaald van https://nl.wikipedia.org/wiki/Meervoudige_intelligentie
- Hanoulle, Y. (2007, Februari 11). *Wikipedia*. Opgehaald van <https://nl.wikipedia.org/wiki/Axenroos>
- Hoeven, D. T.-v. (sd). *Opvoeding advies*. Opgehaald van <http://www.opvoedadvies.nl/muziek.htm>
- Horeweg, A. (sd). *Gedragsproblemen in de klas*. Opgehaald van <http://gedragsproblemenindeklas.nl/gedragsproblemen/omgaan-moeilijk-gedrag/#Observatie>
- Horeweg, A. (2016). *Gedragsproblemen in de klas*. Nederland: Lannoo.
- Jaminé, B. (2014). *Sherborne*. Opgehaald van <http://sherborne.be/>
- Karen Van Petegem, A. a. (2008, Januari). *Social Indicators Research*. *Jstor*, pp. 279-291.
- Laevers, F. (sd). *Formulier welbevinden*. Opgehaald van http://img.swphost.com/boeken/2._Observatielijst_Welbevinden_Algemeen__WA_.pdf
- Laevers, F. *Procesgericht kindvolgsysteem*. Plantyn.
- Laevers, F. (2002). *Procesgericht kindvolgsysteem voor kleuters*. Leuven: Plantyn.
- Leemans, L. (2016, mei 9). *Klasse*. Opgehaald van <https://www.klasse.be/41715/evaluatie-van-het-m-decreet/>
- (1996). Als ontwikkeling vastloopt. In E. V. Marina Kog, *Procesgericht begeleiden van risicokleuters* (p. 152). Leuven: Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs.
- Marina Kog, E. V. (1996). Als ontwikkeling vastloopt. Leuven: CEGO.
- (2010). groepsklimaat. In *profi-leren, pedagogiek voor de onderwijsassistent* (p. 268). Arnhem: Angerenstein.
- Remmerswaal, J. (sd). Opgehaald van [Test je gedrag](http://www.testjgedrag.nl/): <http://www.testjgedrag.nl/>
- Remmerswaal, J. (2001). *Groepsdynamica*. Soest: Nelissen.
- Tol, G. d. (2000). *Formulier welbevinden*. *Sociaal emotionele ontwikkeling*. Herderen. Uitgevers, G. (2015, september 23). Infosessie groeiboekje. (K. Bleize, Interviewer)
- Vandendriessche, L. (2007). *Bouwen aan een positief inclusief klasklimaat*. Gent.
- Vds, V. (2015, juli 3). *Vrije basisschool leeuwergem*. Opgehaald van <https://sites.google.com/site/schoolleeuwergemvelzeke/docenten/notulen/verslagen/verslagschoolraad24022015>

6. Bijlagen

6.1 Observatielijst: Procesgericht kindvolgsysteem

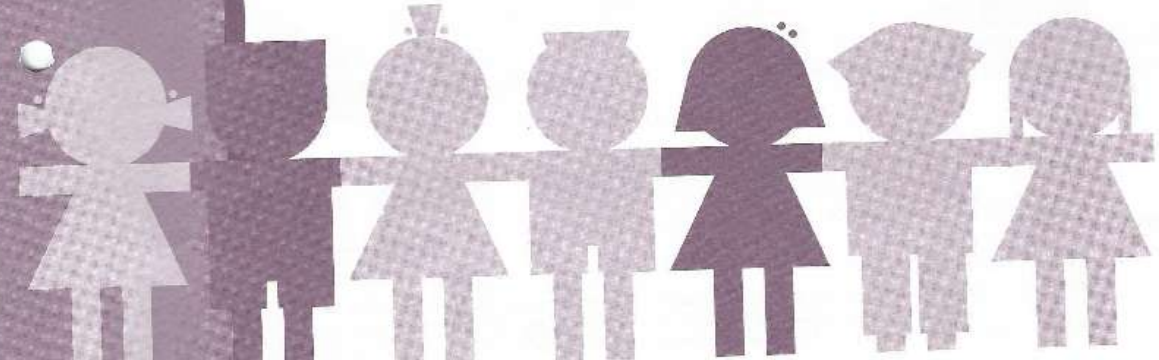
**PROCESGERICHT
KINDVOLGSYSTEEM
VOOR KLEUTERS**

NAAM
v.d. B.

VOORNAAM
B.

GEBOORTEDATUM
- - . - - -

FORMULIERENSET 2
Stap 2 & 3:
Individuele observatie
& analyse - interventies

KLAS/GROEP: Tweede kleuterklas

SCHOOLJAAR 20015-20016

DOSSIER GEOPEND OP 29-10-2015

PROOC 2005 31-oh

Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs

XIOS HOGESCHOOL LIMBURG
03 15 0051050 3

FORMULIERENSET 2

DATUM 29-10-15

WELBEVINDEN IN DE RELATIEVELDEN

RELATIE MET DE LEERKRACHT

1 2 3 4 5

Hoe voelt hij/zij zich in het contact met jou?

- Negatief [geeft uiting van sterke onwennigheid, afwijzing of verzet - mijdt de leerkracht opvallend of daagt uit]
- Eerder negatief [ontwijkt soms contact - contact soms krampachtig - stelt zich heel afhankelijk op of eerder afwerend]
- Neutraal [niet duidelijk wat je voor deze kleuter betekent - contact is oppervlakkig]
- Eerder positief [reageert goed op toenadering - voelt zich meestal goed in het contact - geen tekenen van afstandelijkheid]
- Positief [zoekt spontaan contact - geniet er erg van - geeft blijk van vertrouwen - durft gevoelens te uiten]

Hoe voel jij je in het contact met hem/haar?

- Negatief [je beleving van deze kleuter is negatief - je voelt je gespannen - het is moeilijk hem/haar te accepteren]
- Eerder negatief [je beleving van deze kleuter is gemengd - je hebt het met bepaalde dingen moeilijk]
- Neutraal [je beleving van het contact met dit kind is noch positief noch negatief - er is een oppervlakkige band]
- Eerder positief [je beleeft het contact overwegend als positief - je kan jezelf zijn - je voelt de kleuter vrij goed aan...]
- Positief [je hebt een uitgesproken positieve beleving - je geniet van het contact - je voelt deze kleuter zeer goed aan...]

Toelichting: Hij zou nooit uit zichzelf kiezen om te werken bij de leerkracht. Ook komt hij niet altijd vertellen als er iets is gebeurd. Zo sprak de mama van Bjuf Ellen aan over blauwe plekken, maar hij is dit niet komen melden.

RELATIE MET DE KLASGROEP

1 2 3 4 5

Hoe voelt hij/zij zich in het contact met andere kinderen?

- Negatief [de meeste contacten verlopen zeer moeilijk - voelt zich heel onzeker, wijst anderen af of toont agressie]
- Eerder negatief [ontwijkt soms contact - contact soms krampachtig - stelt zich afhankelijk op of eerder afwerend]
- Neutraal [niet duidelijk hoe hij zich voelt in contact met andere kleuters - geen negatieve tekenen]
- Eerder positief [geen afstandelijkheid - staat open voor anderen, vaak bevredigende contacten]
- Positief [zoekt spontaan anderen op - is helemaal zichzelf in contact - geniet van het omgaan met anderen]

Hoe voelen de andere kinderen zich in contact met hem/haar?

- Negatief [de meesten aanvaarden dit kind niet - uiten zich meestal negatief over hem/haar - wordt gepest]
- Eerder negatief [geen of weinig contact - of soms uitingen merkbaar van onbegrip en niet aanvaarding door anderen]
- Neutraal [wordt noch opvallend positief, noch opvallend negatief benaderd door de anderen]
- Eerder positief [wordt door (sommige) kinderen graag gezien]
- Positief [hij/zij wordt door heel veel kinderen omringd die hem/haar waarderen - is populair]

Toelichting: B krijgt altijd de schuld als er iets stuk is of iemand pijn heeft. De kleuters hebben hem altijd in het vizier terwijl er ook dagen zijn dat hij niets verkeerd doet.

FORMULIER A

RELATIE SPEL-, KLAS- EN SCHOOLWERELD 1 2 3 4 5

Hoe beleeft hij/zij het klasgebeuren?

- Negatief [voelt zich helemaal niet thuis - heeft een afkeer voor bepaalde activiteiten - toont faalangst]
- Eerder negatief [voelt zich niet echt thuis - mijdt bepaalde hoeken of activiteiten - is nogal onzeker in taaksituaties]
- Neutraal [eerder routinematig patroon in relatie tot aanbod - niet aangesproken, noch onzeker of afkerig]
- Eerder positief [voelt zich doorgaans thuis in de klasomgeving - staat open voor prikkels - meestal zelfzeker]
- Positief [geniet volop van de klasomgeving - zoekt nieuwe prikkels op - blaakt van zelfvertrouwen]

Hoe beleeft hij/zij de ruimere schoolcontext (speelplaats, gymzaal, refter, excursies)?

- Negatief [voelt zich zeer op ongemak, gespannen - heeft afkeer voor deze situaties - panikeert vlug]
- Eerder negatief [voelt zich niet thuis in deze situaties - mijdt bepaalde zones - reageert onzeker op onverwachte situaties]
- Neutraal [niet duidelijk hoe het kind zich in deze omgevingen voelt - lijkt zich aan te passen zonder echt te genieten]
- Eerder positief [voelt zich goed in deze omgevingen - staat meestal open voor mogelijkheden - past zich goed aan]
- Positief [geniet met volle teugen van deze omgevingen - beweegt zich daarin vrij - gaat in op nieuwe prikkels]

Toelichting: B kiest altijd voor dezelfde hoek: bouwhoek. Hij speelt nooit samen en gaat op in zijn spel. In het klasgebeuren heeft hij behoefte aan structuur. Zodra er iets anders verloopt: freest, bezoek, stagiaire, nieuwe kleuters, verandert zijn gedrag negatief.

RELATIES MET GEZINSLEDEN EN (AAN)VERWANTEN 1 2 3 4 5

Hoe ervaar jij de relatie tussen het kind en zijn ouder(s)?

- Duidelijk moeilijk [de meeste contacten verlopen moeilijk - vaak conflicten - interacties zijn emotioneel geladen]
- Vermoedelijk moeilijk [interactie loopt niet zo vlot - aanwijzingen voor spanningen]
- Neutraal [niet duidelijk hoe het kind zich voelt in contact met ouders - interactie eerder oppervlakkig - weinig expressie]
- Eerder positief [meestal goed contact - er is communicatie - over het algemeen ontspannen]
- Duidelijk positief [opvallend open, spontaan en warm contact - sfeer van vertrouwen - wederzijds genietend]

Hoe ervaar jij de relatie tussen het kind en zijn ev. broers, zussen en personen bij de opvang betrokken?

- Duidelijk moeilijk [de meeste contacten verlopen moeilijk - vaak conflicten - interacties zijn emotioneel geladen]
- Vermoedelijk moeilijk [interactie loopt niet zo vlot - aanwijzingen voor spanningen]
- Neutraal [niet duidelijk hoe het kind zich voelt in contact - interactie eerder oppervlakkig - weinig expressie]
- Eerder positief [meestal goed contact - er is communicatie - over het algemeen ontspannen]
- Duidelijk positief [opvallend open, spontaan en warm contact - sfeer van vertrouwen - wederzijds genietend]

Toelichting: De school weet weinig af van de relatie tussen ouders, zus en B. Wel weten we dat de ouders hem in de vakanties naar de kinderopvang brengen voor de rust.

FORMULIERENSET 2

DATUM 29-10-15

BETROKKENHEID OP HET AANBOD				
BETROKKENHEID IN RELATIE TOT ORGANISATIEVORMEN & SITUATIES	LAAG	MATIG	HOOG	TOELICHTING
Klassikale activiteiten	☐	☒	☐	
Activiteit in groep [werken aan individuele opdracht]	☐	☒	☐	
Groepswerk of groepsspel [gezelschapsspelen...]	☐	☒	☐	
Routineactiviteiten	☐	☒	☐	
Activiteiten in de speelzaal / op speelplaats	☐	☒	☐	
Mate van vrijheid				
Verplichte activiteiten	☐	☒	☐	
Vrij spel / activiteit naar keuze	☐	☒	☐	Hij kiest altijd voor de automaat
Mate van sturing door leerkracht				
Geleide activiteiten	☐	☒	☐	Met begeleiding werkt hij beter.
Zelfstandige activiteit + opdracht	☐	☒	☐	
Zelfstandige activiteit zonder opdr.	☐	☒	☐	

BETROKKENHEID IN RELATIE TOT DE HOEKEN				
FREQUENTIE	LAAG	MATIG	HOOG	TOELICHTING
☐ ☐ ☐	☐	☐	☐	Niet aanwezig
☐ ☐ ☐	☐	☐	☐	Niet aanwezig
☒ ☐ ☐	☐	☒	☐	
☐ ☒ ☐	☐	☒	☐	
☐ ☒ ☐	☐	☒	☐	
☐ ☐ ☐	☐	☐	☐	Niet aanwezig
☒ ☐ ☐	☐	☒	☐	
☒ ☐ ☐	☐	☒	☐	
☒ ☐ ☐	☐	☒	☐	
☒ ☐ ☐	☐	☒	☐	
☒ ☐ ☐	☐	☒	☐	
☒ ☐ ☐	☐	☒	☐	
☒ ☐ ☐	☐	☒	☐	
☒ ☐ ☐	☐	☒	☐	Niet aanwezig
☒ ☐ ☐	☐	☒	☐	
☐ ☐ ☐	☐	☐	☐	
☐ ☐ ☐	☐	☐	☐	
☐ ☐ ☐	☐	☐	☐	

ZEIDEN
SOMS
VAAK

FORMULIER B

BETROKKENHEID OP HET AANBOD		LAAG	MATIG	HOOG	TOELICHTING
Bewegen [balspelen, kringspel, bewegingsomloop...]		☐	☐	☒	
Wereldoriëntatie	het menselijk lichaam	☐	☒	☐	
	levensonderhoud [kleding, voeding, wonen]	☒	☐	☐	
	natuur [planten/dieren]	☐	☐	☒	
	niet-levende natuur [weer, ruimte, techniek]	☐	☐	☒	
	gevoelens/sociale relaties	☐	☒	☐	Moeite met het verwoorden.
	maatschappij/actualiteit/cultuur...	☒	☐	☐	
Taal	kringsprekken	☐	☒	☐	
	verhalen - poppenspel	☐	☒	☐	
	poëzie	☒	☐	☐	
	beginnende geletterdheid [lezen, schrijven]	☒	☐	☐	
Denken- en begripsvorming [tellen - ordenen - vergelijken - meten - ruimte - tijd]		☐	☒	☐	
Muzische expressie	muzikaal [zang, musiceren, beluisteren]	☐	☐	☒	
	beeldend [technieken, experimenteren...]	☐	☒	☐	
	beweging [dans, mime...]	☐	☒	☐	
	drama [improvisatie, creatief vertellen...]	☐	☒	☐	

WAT KAN IK BESLUITEN OP BASIS VAN DE BETROKKENHEID OP HET AANBOD?

Is de betrokkenheid opvallend hoog of opvallend laag naargelang de organisatievorm of situatie?
[moment van de dag? - klassikaal, in groep of individueel werken? - verplichte activiteit of keuze?]

- De betrokkenheid is lager wanneer er klassikaal of in groep een activiteit wordt gegeven.

Is de betrokkenheid opvallend hoog of opvallend laag naargelang de sturing door de leerkracht?
[geleide activiteiten? - individuele activiteit met opdracht? - open activiteit zonder begeleiding?]

- De betrokkenheid is hoger wanneer de activiteit gestuurd wordt door de leerkracht, individueel.

Welke interessepunten komen uit de observaties naar voren? [wat is het interesseprofiel? - wat spreekt hem/haar aan en kan hem/haar boeien? waar trekt zij/hij vanzelf naartoe? welke signalen voor mogelijke belangstellingspunten vangen we op?]

- Bouwen
- Auto's
- Politie/brandweer
- Tractoren
- Klei
- Blokken
- Lega
- Duplo

FORMULIERENSET 2

FORMULIER C

DATUM 29.10.15

COMPETENTIES: INSCHATTING VAN HET ONTWIKKELINGSNIVEAU

DOMEIN 1 GROTE MOTORIEK

Niveau 1 2 3 4 5

Toelichting: Beweegt soepel en heeft controle over zijn lichaam. Kan zijn jas zelf aan doen.

DOMEIN 2 KLEINE MOTORIEK

Niveau 1 2 3 4 5

Toelichting: Bouwen met blokken, spelen met klei en perls rijgen gaat goed, valt meestal wel op grotere materialen.

DOMEIN 3 REPRESENTATIE: BEELDEND

Niveau 1 2 3 4 5

Toelichting: Grafische uitdrukking: beneden het niveau van een vierjarige, kan zijn ervaringen niet expressief weergeven.

DOMEIN 4 REPRESENTATIE: TAAKVAARDIGHEID

Niveau 1 2 3 4 5

Toelichting: Moeite met verwoorden, uitspraak en articulatie. Ouders willen geen logopedie.

DOMEIN 5 BEGRIPEN VAN DE FYSISCH WERELD

Niveau 1 2 3 4 5

Toelichting: Door zijn impulsief handelen staat hij niet stil bij bepaalde indrukken.

DOMEIN 6 SOCIALE COMPETENTIE

Niveau 1 2 3 4 5

Toelichting: Vertoont geen sociaal gedrag, inlevingsvermogen naar andere kleuters. Hij pakt spullen af of maakt werkjes van anderen stuk.

DOMEIN 7 WISKUNDIG EN LOGISCH DENKEN

Niveau 1 2 3 4 5

Toelichting: Kan tellen tot 4 maar slaat telkens de 2 over.

DOMEIN 8 ZELFSTURING

Niveau 1 2 3 4 5

Toelichting: Is zelfredzaam, kan zelfstandig werken en spelen maar heeft moeite met het naleven van afspraken. Bijvoorbeeld: luisteren of op je beurt wachten.

FORMULIER D

DATUM 29-10-15

BALANS EN WERKPUNTEN

POSITIEF - STERKE PUNTEN

(welke kenmerken bij de kleuter en zijn omgeving spelen in zijn/haar voordeel, zijn mooi om te zien, bieden kansen?)

NEGATIEF - ZWAKKE PUNTEN

(welke kenmerken bij de kleuter en zijn omgeving spelen in zijn/haar nadeel, zijn zorgwekkend, vormen een obstakel?)

HET KIND

normale lichaamsbouw.	fysiek	slechte hygiëne
komt graag naar school.	emotioneel	niet goed in zijn vel.
hij heeft zelfvertrouwen	zelfvertrouwen	vraagt soms veel bevestiging.
bouwen.	competenties	samenwerken.
auto's.	interesses	puzzelen.
komt met mij knuffelen.	sociaal	kan niet goed omgaan met andere

KLASCONTEX

leerkracht	relatie is eerder geladen.
klasgroep	hij wordt gemeden door de kleuters
klasomgeving	moeite met te veel prikkels.
schoolcontext	wilt niet amruilen op de speelplaats

THUISCONTEX

leefwereld	komt uit een gezin een laag milieu
aanpak	ouders willen geen logopedie.

INSCHATTING VAN DE ERNST VAN DE PROBLEMATIEK

[hoe zwaar is de problematiek? - hoeveel kansen op een positieve evolutie? - moet externe hulp ingeschakeld?]

- Het sociale contact tussen B en de kleuters is zeer ernstig gesteld. Als dit niet verandert zal B uitgesloten worden in de klasgroep. B wil wel contact zoeken, maar hij weet niet hoe. Er is dus kans op een positieve evolutie. Hulp: leerkracht + zorgjuf.

WERKPUNTEN [waar moeten wij ons op toelagen? - waaraan moeten we werken? - wat zullen we aanpakken?]

Werkpunt 1: We willen er voor zorgen dat B geen spullen meer af pakt en stuk maakt. → respect voor materialen.

Werkpunt 2: We willen er voor zorgen dat B nieuwe vriendjes maakt en deze niet pijn doet. → respect voor anderen.

Werkpunt 3: We willen er voor zorgen dat B zich beter kan verwoorden. → respect voor zichzelf.

FORMULIERENSET 2

FORMULIER E

RAPPORTERING VAN CONTACTEN

CONCLUSIES [welke nieuwe gegevens verzameld? - welke inzichten over het kind? - welke interventies gepland? - welke afspraken?]

1 Datum 29-10-15 Met collega ouder(s) MDO ext. desk. andere _____

Samen met juf Ellen heb ik een gesprek gehad over B. Ze vertelde welke problemen ze ervaart in de klas. Bvb: met teven slaat hij de 2 over, kan zich niet verwoorden, wit zich vaak fysiek, wacht niet op zijn beurt, steekt altijd voor etc.

2 Datum 02-11-15 Met collega ouder(s) MDO ext. desk. andere _____

Samen met juf Ellen heb ik een gesprek gehad over B. Ze vertelde over zijn thuissituatie. Hij komt uit een laag milieu met slechte hygiëne door de vele huisdieren en slechte ventilatie.

3 Datum 06-11-15 Met collega ouder(s) MDO ext. desk. andere _____

Samen met de zorgjuf heb ik een gesprek gehad over B. Ze probeert B te helpen met zijn achterstand maar dit is moeilijk omdat ze per week maar 1 uurje heeft. Deze moet ze verdelen over 6 kleuters. Hierdoor wordt B soms vergeten.

4 Datum 20-12-15 Met collega ouder(s) MDO ext. desk. andere _____

Samen met juf Ellen heb ik een gesprek gehad over B. Ik heb haar mijn bevindingen van de observaties verteld en deze zijn kort besproken. Vanuit hier kan ik gerichte interventies gaan plannen voor mijn 4 weken stage.

5 Datum -- Met collega ouder(s) MDO ext. desk. andere _____

6 Datum -- Met collega ouder(s) MDO ext. desk. andere _____

FORMULIER F

RAPPORTERING VAN INTERVENTIES

BESCHRIJVING [hoe heb ik het concreet aangepakt? - wie daarbij betrokken? - wat is er achtereenvolgens gebeurd?]

EVALUATIE [wat heeft de interventie opgeleverd? - directe effecten? - verwachte blijvende effecten? - verdere planning]

1 Datum: 29-10-16 Werkpunt:
 Beschrijving: Vandaag observeer ik B d.m.v. een ABC analyse, turflijst, tijdstekproef. Morgen richt ik me op de observatie van Marc Boone, overmorgen op kleuterstapjes en donderdag op het procesgericht kindvolgsysteem.
 Evaluatie: Uit alle observaties kwam hetzelfde. B heeft moeite met zijn sociaal-emotionele ontwikkeling.

2 Datum: 07-01-16 Werkpunt:
 Beschrijving: Van de klasgroep een sociogram gemaakt. "Met wie speel jij het liefst", "Met wie speel je niet zo graag en waarom".
 Evaluatie: Meer dan de helft van de klas noemde B bij de vraag "Met wie speel je niet zo graag". De reden was bij iedereen hetzelfde: hij doet me pijn, hij pakt onze spullen af, hij maakt alles stuk. Dit was een extra bevestiging van wat ik geobserveerd had.

3 Datum: 18-02-16 Werkpunt:
 Beschrijving: Doos vol gevoelens. Via deze weg leert B de gevoelens te benoemen, zich in te leven en na te denken over bepaalde situaties.
 Evaluatie: B kan goed verwoorden waarom hij zelf boos, blij, bang, verdrietig is, maar heeft moeite om zich te verplaatsen in een ander.

4 Datum: 22-02-16 Werkpunt:
 Beschrijving: Emotiespel. Via dit spel leert hij de emoties te plaatsen in zijn eigen omgeving. Hij vertelt over zijn thuissituatie. Bub: ben jij al eens blij, bang, boos, verdrietig geworden op jouw huisdier, mama, papa, zus, eten, spel, hobby, tv.
 Evaluatie: Er kwamen interessante dingen naar voren. Zo vertelde hij dat hij soms billenkoek krijgt als hij stout is.

FORMULIERENSET 2

FORMULIER F

RAPPORTERING VAN INTERVENTIE

BESCHRIJVING [hoe heb ik het concreet aangepakt? - wie daarbij betrokken? - wat is er achtereenvolgens gebeurd?]

EVALUATIE [wat heeft de interventie opgeleverd? - directe effecten? - verwachte blijvende effecten? - verdere planning]

5 Datum 18-04-16 Werkpunt:

Beschrijving: Sherborne.

Evaluatie: Deze les is uiteindelijk niet doorgegaan omdat je bevoegd moet zijn om Sherborne te geven.

6 Datum 25-04-16 Werkpunt:

Beschrijving: Groepsbevorderende spelletjes.

Evaluatie: De sfeer is positief verbeterd. Kleuters hebben plezier in het samenwerken. Ook gaan er meer vriendenboekjes rond en mogen ze na school bij elkaar thuis spelen.

7 Datum 02-05-16 Werkpunt:

Beschrijving: Yoga, mediatie.

Evaluatie: Eerste les verliep moeizaam. Sommige kleuters genieten van de rust, maar andere kleuters zoals B vertonen clowneske gedrag. Eventueel andere soort bewegingslessen voorzien waarbij hij meer energie kwijt kan.

8 Datum 02-05-16 Werkpunt:

Beschrijving: Stappenplannen + beertjes van Meichebaum.

Evaluatie: B heeft veel belang bij structuur en regelmaat. De beertjes van Meichebaum helpen tijdens het maken van werkbladen en de stappenplannen tijdens het hoekenwerk. Omdat hij weet wat van hem verwacht wordt werkt hij veel rustiger.

ISBN 978-90-301-2583-9

9 789030 125839

6.2 Observatielijst: Marc Boone

Diagnostische observatie
SOCIAAL-EMOTIONELE ONTWIKKELING

Kleuter: B = beheerst
 Datum screening (= beginsituatie) 1-10-15 - onvoldoende of niet beheerst

Nr.	INZICHTEN VAARDIGHEDEN HOUDINGEN	R E M E D I E R I N G Nr.	B E G I N S I T U A T I E	wenselijk niveau bereikt in:			SPECIFIEKE VASTSTELLINGEN
				1 ^o T R I M	2 ^o T R I M	3 ^o T R I M	
6.1 Betrokkenheid vergroten							
1	Is tevreden / gelukkig op school / in de klas	6.1			X	X	
2	Vraagt weinig extra aandacht	6.1-6.3					
3	Werkt uit zichzelf gemotiveerd	6.1-6.6					
4	Is gemakkelijk te motiveren	6.1-6.3			X	X	
5	Betoont interesse voor de meeste activiteiten	6.1				X	
6	Voert de klasopdrachten goed uit	6.1-6.3				X	
7	Is kritisch tegenover zichzelf en eigen werk	6.1					
8	Is leergierig en geïnteresseerd	6.1			X	X	
9	Positief contact met kleuters en leerkracht	6.1-6.4				X	
10	Hoeft niet steeds hulp nodig	6.1-6.3			X	X	
11	Leeft mee met de ander	6.1-6.4				X	
6.2 Concentratieproblemen							
12	Werkt geconcentreerd tot op het einde	6.2					
13	Blijft voldoende lang aan een stille activiteit	6.2-6.5					
14	Houdt de aandacht gaande	6.2					
15	Werkt graag aan (moeilijke) problemen	6.2-6.3					
16	Neemt initiatieven	6.2-6.4			X	X	
17	Werkt zelfstandig een klassikale opdracht af	6.2-6.3					
18	Geeft niet vlug op	6.2-6.3				X	
6.3 Faalangst - gebrek aan zelfvertrouwen							
19	Uit zich spontaan in de klas	6.3-6.4	X	X	X	X	
20	Beschikt over voldoende zelfvertrouwen	6.3	X	X	X	X	
21	Zelfkennis: weet wat hij kan / niet kan	6.3	X	X	X	X	
22	Komt op voor zichzelf	6.1-6.3	X	X	X	X	
23	Is niet angstig	6.3-6.4	X	X	X	X	
24	Is niet teruggetrokken	6.3-6.4	X	X	X	X	
6.4 Sociale gerichtheid							
25	Komt gemakkelijk in contact met de leerkracht	6.4	X	X	X	X	
26	Zoekt spontaan vriendjes op	6.4	X	X	X	X	
27	Vertoont sociaal gedrag (vragen, luisteren, danken)	6.4	X	X	X	X	

● = nog niet aan gewerkt (einde schooljaar invullen in kolom '3° TRIM')

SOCIAAL-EMOTIONELE ONTWIKKELING - vervolg						
x) = beheerst = onvoldoende of niet beheerst		R E M E D I E R I N G	B E G I N S I T U A T I E			SPECIEKE VASTSTELLINGEN
Nr.	INZICHTEN VAARDIGHEDEN HOUDINGEN		voorspel niveau bereik in			
		Nr.	1 ^o T R I M	2 ^o T R I M	3 ^o T R I M	
28	Durft praten met andere kleuters	6.4	X	X	X	
29	Durft praten in de groep / bij klassikale activiteiten	6.4	X	X	X	
30	Is geïnteresseerd in wat andere kleuters doen	6.4	X	X	X	
31	Kijkt naar de persoon met wie hij spreekt	6.4	X	X	X	
32	Houdt van contact- en gezelschapsspelletjes	6.4	X	X	X	
6.5 Storend spel- en werkgedrag						
33	Verstoort sociaal gedrag t.o.v. volwassenen en kleuters	6.5			X	
34	Kan zich schikken naar anderen en naar de groep	6.5			X	
35	Stoort andere kinderen weinig of niet	6.5			X	
36	Zoekt zelden ruzie of conflicten	6.5			X	
37	Kan een probleem uitspreken, zonder ruzien	6.5			X	
38	Beheerst emoties, is niet agressief	6.5			X	
39	Gaat zorgzaam om met (andermans) materiaal	6.5			X	
40	Is niet overbeweeglijk	6.5			X	
6.6 Belonen en straffen						
41	Werkt uit zichzelf, niet voor de beloning of waardering	6.6			X	
42	Moet vaak aangemoedigd worden	6.6			X	
43	Berispon of straffen is zelden nodig	6.6			X	

Datum	Aanvullende informatie
1-12-15	Werken aan concentratie + storend spel- en werkgedrag.
6-2-16	Werken aan betrokkenheid + sociale gerichtheid.
2-5-16	Werken aan concentratie problemen.

6.3 Observatiemethode: De turflijst oktober

Observatieformulier gedrag (turflijst)

Naam leerkracht: Kiki Bleize

Naam kind: B

Groep: Tweede kleuterklas

Probleemgedrag: Pakt spullen af en maakt deze stuk

Datum: 18-1-16

Bepaal welke periode je wilt observeren.

- 1. Een week lang op hetzelfde tijdstip.
- 2. Een week lang vóór, tijdens of na dezelfde activiteit.
- 3. Op wisselende (willekeurige) tijdstippen.

Gekozen tijdstip: 3

Gekozen gedrag: Pakt spullen af en maakt deze stuk

DAG	TIJDSTIP	AANTAL
maandag	09.30	
dinsdag	11.00	
woensdag	10.30	
donderdag	13.30	
vrijdag	15.00	
opmerkingen	Geobserveerd tijdens boekenwerk Behalve vrijdag.	

Werkwijze:

Zet voor elke keer dat de gekozen gedraging wordt gesignaleerd een streepje. Probeer de gedraging zo concreet mogelijk te houden. "Storend gedrag" als onderwerp kan wel, maar zou je beter kunnen specificeren. Bijvoorbeeld "Staat op en loopt rond" of "Praat met klasgenoot."

Na het turven: Hoe kun je nu verder?

Als je hebt gekeken hoe vaak een gedraging voorkomt, kun je via een ABC-analyse kijken wanneer de gedraging voorkomt, wat eraan voorafgaat en wat er op volgt.

6.4 Observatiemethode: De turflijst mei

Observatieformulier gedrag (turflijst)

Naam leerkracht: Kiki Bleize
 Naam kind: B.
 Groep: Tweede kleuterklas
 Probleemgedrag: Pakt spullen af en maakt deze stuk.
 Datum: 12-5-16

Bepaal welke periode je wilt observeren.

1. Een week lang op hetzelfde tijdstip.
2. Een week lang vóór, tijdens of na dezelfde activiteit.
- ③ Op wisselende (willekeurige) tijdstippen.

Gekozen tijdstip: 3
 Gekozen gedrag: Pakt spullen af en maakt deze stuk

DAG	TIJDSTIP	AANTAL
maandag	09.00	11
dinsdag	10.00	11
woensdag	11.00	111
donderdag	13.00	1
vrijdag	14.00	11
opmerkingen	Geobserveerd tijdens hoekenwerk	

Werkwijze:

Zet voor elke keer dat de gekozen gedraging wordt gesignaleerd een streepje. Probeer de gedraging zo concreet mogelijk te houden. "Storend gedrag" als onderwerp kan wel, maar zou je beter kunnen specificeren. Bijvoorbeeld "Staat op en loopt rond" of "Praat met klasgenoot."

6.5 Observatiemethode: De tijdsteekproef oktober

Tijdsteekproef-formulier				
Observator: Kiki Bleize Naam leerling: B. Groep: 2 ^e KK. Datum observatie:		Categorie	Aantal	Procenten
		Ta	0	0
		Kij	17	
		Sto	21	
		Lo	8	
		An	14	
		Totaal		100%
Min	Na 20 sec.	Na 40 sec.	Na 60 sec.	Opmerkingen
1	Ta Kij (Sto) Lo An	Ta (Kij) Sto Lo An	Ta (Kij) Sto Lo An	
2	Ta Kij Sto Lo (An)	Ta (Kij) Sto Lo An	Ta (Kij) Sto Lo An	
3	Ta Kij (Sto) Lo An	Ta Kij Sto Lo (An)	Ta (Kij) Sto Lo An	
4	Ta Kij Sto (Lo) An	Ta (Kij) Sto Lo An	Ta Kij Sto (Lo) An	
5	Ta (Kij) Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo (An)	Ta Kij (Sto) Lo An	
6	Ta (Kij) Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo (An)	Ta Kij (Sto) Lo An	
7	Ta (Kij) Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo (An)	Ta Kij (Sto) Lo An	
8	Ta (Kij) Sto Lo An	Ta Kij (Sto) Lo An	Ta Kij (Sto) Lo An	
9	Ta (Kij) Sto Lo An	Ta Kij (Sto) Lo An	Ta Kij Sto Lo (An)	
10	Ta (Kij) Sto Lo An	Ta Kij Sto (Lo) An	Ta Kij Sto (Lo) An	
11	Ta Kij Sto (Lo) An	Ta Kij (Sto) Lo An	Ta Kij Sto Lo (An)	
12	Ta Kij (Sto) Lo An	Ta Kij (Sto) Lo An	Ta Kij Sto Lo (An)	
13	Ta Kij Sto Lo (An)	Ta Kij Sto (Lo) An	Ta Kij (Sto) Lo An	
14	Ta Kij (Sto) Lo An	Ta Kij Sto Lo (An)	Ta (Kij) Sto Lo An	
15	Ta Kij (Sto) Lo An	Ta Kij Sto Lo (An)	Ta (Kij) Sto Lo An	
16	Ta Kij (Sto) Lo An	Ta (Kij) Sto Lo An	Ta (Kij) Sto Lo An	
17	Ta Kij (Sto) Lo An	Ta Kij Sto Lo (An)	Ta Kij (Sto) Lo An	
18	Ta Kij (Sto) Lo An	Ta Kij Sto Lo (An)	Ta Kij (Sto) Lo An	
19	Ta Kij Sto (Lo) An	Ta Kij (Sto) Lo An	Ta Kij Sto (Lo) An	
20	Ta Kij Sto Lo (An)	Ta Kij (Sto) Lo An	Ta (Kij) Sto Lo An	

- Observatie in de huishoek.
- Besluit: wanneer Bauke vrij spel heeft en niet weet wat van hem verwacht wordt, uit hij dit op een vervelende manier: spullen afpakken, anderen pijn doen, bezig houden met andere dingen, anderen storen, maar het begint altijd met afwezig voor zich uit staren.

6.6 Observatiemethode: De tijdstekproef mei

Tijdstekproef-formulier				
Observator: <i>Kiki Bleize</i> Naam leerling: <i>B</i> Groep: <i>Tweede kleuter-klas.</i> Datum observatie:		Categorie	Aantal	Procenten
		Ta	<i>36</i>	<i>60%</i>
		Kij	<i>4</i>	<i>5%</i>
		Sto	<i>0</i>	<i>0%</i>
		Lo	<i>12</i>	<i>20%</i>
		An	<i>8</i>	<i>15%</i>
		Totaal		100%
Min	Na 20 sec.	Na 40 sec.	Na 60 sec.	Opmerkingen
1	(Ta) Kij Sto Lo An	(Ta) Kij Sto Lo An	Ta (Kij) Sto Lo An	
2	(Ta) Kij Sto Lo An	(Ta) Kij Sto Lo An	(Ta) Kij Sto Lo An	
3	(Ta) Kij Sto Lo An	(Ta) Kij Sto Lo An	(Ta) Kij Sto Lo An	
4	(Ta) Kij Sto Lo An	(Ta) Kij Sto Lo An	(Ta) Kij Sto Lo An	
5	(Ta) Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto (Lo) An	(Ta) Kij Sto Lo An	
6	(Ta) Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto (Lo) An	(Ta) Kij Sto Lo An	
7	(Ta) Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto (Lo) An	(Ta) Kij Sto Lo An	
8	(Ta) Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto (Lo) An	(Ta) Kij Sto Lo An	
9	(Ta) Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo (An)	(Ta) Kij Sto Lo An	
10	(Ta) Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo (An)	(Ta) Kij Sto Lo An	
11	(Ta) Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo (An)	(Ta) Kij Sto Lo An	
12	(Ta) Kij Sto Lo An	(Ta) Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto (Lo) An	
13	(Ta) Kij Sto Lo An	(Ta) Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto (Lo) An	
14	(Ta) Kij Sto Lo An	(Ta) Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto (Lo) An	
15	(Ta) Kij Sto Lo An	(Ta) Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo (An)	
16	Ta Kij Sto (Lo) An	(Ta) Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo (An)	
17	Ta Kij Sto (Lo) An	(Ta) Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo (An)	
18	Ta Kij Sto Lo (An)	(Ta) Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto (Lo) An	
19	Ta Kij Sto Lo (An)	Ta (Kij) Sto Lo An	Ta Kij Sto (Lo) An	
20	Ta Kij Sto (Lo) An	Ta (Kij) Sto Lo An	Ta (Kij) Sto Lo An	

- Observatie in de huishoek.
- Besluit: B is enorm gegroed en is nu vooral taakgericht bezig. Soms loopt hij even en houdt hij zich bezig met andere activiteiten. Toch weet hij zich altijd weer te herpakken en gaat verder met zijn taak. Ik heb hem gedurende deze observatie niemand zien storen.
 Vooruitgang!

www.gedragsproblemenindeklas.nl

6.7 Observatiemethode: De ABC analyse oktober

Antecedents	Behaviour	Consequences	Opm.
Onthoud en kalenders	Hangen op de stoel, liggen op de grond.	Juf Ellen moppert. B krijgt aandacht.	B trekt zich niets van juf Ellen aan.
Hoekenwerk	Pakt spullen af en maakt het stuk.	B wordt op straf gezet.	Hij glimlacht ondeugend terwijl hij op straf staat.
Begeleide activiteit	Werkt geconcentreerd, maar snel.	Juf Ellen geeft hem een compliment. B krijgt aandacht.	B is zichtbaar opgewekt en trots.
Eetmoment/plasmoment	Duwt de kleuters en loopt ze omver.	B wordt op straf gezet.	B kijkt juf Ellen niet in de ogen aan wanneer ze vraagt waarom hij duwt.
Turnen	Steekt voor.	B wordt tegen de muur gezet.	Hij krijgt geen waarschuwing
			van de turn meester.
Speelplaats	Neemt fietsjes van jongere kleuters af.	Juf Ellen moppert en trekt hem van de fiets af.	Paar minuten later heeft hij een andere fiets gevonden.
Eetzaal	Speelt met zijn eten en drinken.	Juf Ellen pakt zijn brooddoos af.	B heeft niet goed gegeten en gaat ter ver. Veling andere hun drinken afpakken.

6.8 Observatiemethode: De ABC analyse mei

Antecedents	Behaviour	Consequences	Opm.
Ontkoud en kalenders.	Luistert goed naar de anderen en stelt vragen.	Juf geeft hem een compliment.	Flink geweest!
Hoekenwerk.	Luidruchtig in spel: roepen, geluiden maken.	B wordt non-verbaal gecorrigeerd.	Hij ging op in zijn spel, deed dit niet om vervelend te zijn.
Begeleide activiteit.	Went taakgericht, maar weet niet wat hij moet doen.	Stappen doorlopen van de beertjes Meicheboom.	Hij zoekt veel bevestiging tussendoor.
Eetmoment / plasmoment.	Steekt voor in de rij.	Wordt door de juf achteraan gezet.	B bleef vervolgens netjes achteraan staan.
Turnen	Doet flink mee, rent zo hard als hij kan.	Tuin meester geeft hem een compliment.	B is graag grofmotorisch bezig.
Speelplaats	Fiets aan één stuk door rondjes op het schoolplein.	B was na de speeltijd uitgeteld.	B heeft deze momenten nodig om zijn energie kwijt te kunnen.
Eetzaal	B eet snel zijn eten op.	Hij moet lang wachten voordat ze naar buiten mogen.	B werd onrustig maar ging niet vervelend doen. Hij heeft netjes gewacht.

6.9 Observatieformulier: Welbevinden oktober

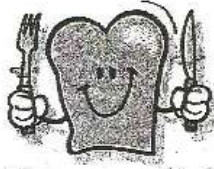

• Observatieformulier "welbevinden" G.B.S. de Tol

Socio-emotionele ontwikkeling

Bevraging kleuters omtrent hun gevoelens bij activiteiten
(1x per trimester) 2de & 3de kleuterklas.

Naam: B v.d.B Klas 2^e KK

Datum: 29-10-15 • Trimester 1.

Ik voel me in de eetzaal	Ik voel me in de klas	Ik voel me op de speelplaats
		
<p style="text-align: center;"> </p>	<p style="text-align: center;"> </p>	<p style="text-align: center;"> </p>

T heeft me vandaag pijn gedaan.

Ik wil niet omruilen wanneer ik een fiets heb.

6.10 Observatieformulier: Welbevinden februari

• Observatieformulier "welbevinden"

G.B.S. de Tol

Socio-emotionele ontwikkeling

Bevraging kleuters omtrent hun gevoelens bij activiteiten
(1x per trimester) 2de & 3de kleuterklas.

Naam : B v.d.B

Klas 2^e Kk.

Datum : 16-2-16

• Trimester 2.

<p>Ik voel me in de eetzaal</p> 	<p>Ik voel me in de klas</p> 	<p>Ik voel me op de speelplaats</p>
<p>☺ ☹</p>	<p>☺ ☹</p>	<p>☺ ☹</p>

Er is te veel lawaai.

Er is te veel lawaai.

6.11 Observatieformulier: Welbevinden mei

• Observatieformulier "welbevinden"

G.B.S. de Tol

Socio-emotionele ontwikkeling

Bevraging kleuters omtrent hun gevoelens bij activiteiten
(1x per trimester) 2de & 3de kleuterklas.

Naam : B v.d.B

Klas 2^e KK

Datum : 2-5-16

• Trimester 3.

Ik voel me in de eetzaal	Ik voel me in de klas	Ik voel me op de speelplaats
		
 	 	

Cas pakt mijn drinken af en knoet hiermee.